Znanja, iskustva i stavovi studenata/ica relevantnih fakulteta o seksualnom nasilju

Slavikovski, Lana

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:069392

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
UNIVERSITY OF ZAGREB
CENTER FOR CROATIAN STUDIES

Repository / Repozitorij:

Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies

zir.nsk.hr

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

Lana Slavikovski

ZNANJA, ISKUSTVA I STAVOVI STUDENATA/ICA RELEVANTNIH FAKULTETA O SEKSUALNOM NASILJU

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODJEL ZA PSIHOLOGIJU

Lana Slavikovski

ZNANJA, ISKUSTVA I STAVOVI STUDENATA/ICA RELEVANTNIH FAKULTETA O SEKSUALNOM NASILJU

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: doc. dr. sc. Eva Anđela Delale
Sumentorica: dr. sc. Maja Mamula

Zagreb, 2018.

Znanja, iskustva i stavovi studenata/ica relevantnih fakulteta o seksualnom nasilju

Knowledge, experiences and attitudes toward sexual violence among students of relevant fields.

Sažetak

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati znanja, iskustva i stavove o seksualnom nasilju kod studenata/ica. Uzorak čini 290 studenata/ica četvrte godine studija kriminalistike, prava, socijalne pedagogije, socijalnog rada, medicine, psihologije i Učiteljskog fakulteta na Sveučilištu u Zagrebu. Istraživanjem su ispitane rodne razlike u osobnim iskustvima sa seksualnim nasiljem. Također, ispitane su i razlike u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju s obzirom na rodnu pripadnost, osobno iskustvo sa seksualnim nasiljem, educiranost o seksualnom nasilju i studijsko usmjerenje. Upitnik korišten u istraživanju konstruirale su autorice po uzoru na "*Rape Myth Accpetance Scale*" (Burt, 1980, Lonsway i Fitzgerald, 1995, Payne, Lonsway i Fitzgerald, 1999). Istraživanje je bilo tipa papir-olovka, a provodilo se u prostorijama u kojima se izvodila studentska nastava. Rezultati su potvrdili one ranijih istraživanja kako studentice u većoj mjeri doživljavaju seksualno nasilje od studenata, a studenti značajno više podržavaju mitove i predrasude o seksualnom nasilju od studentica. Dodatno, nije se pokazala značajna razlika u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju s obzirom na doživljavanje određenih oblika seksualnog nasilja nikad i jednom ili više puta tijekom života. Nadalje, značajne razlike u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju uočene su s obzirom na broj sati edukacije o seksualnom nasilju odslušane na fakultetu. Studenti/ce su uglavnom slušali/e manje od 5 sati edukacije o seksualnom nasilju na fakultetu i osjećaju se nespremno za rad sa žrtvama seksualnog nasilja. Konačno, razlike u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju uočene su i između studijskih grupa, a studenti/ce medicine se u najvećoj mjeri slažu s mitovima i predrasudama o seksualnom nasilju, dok se s njima u najmanjoj mjeri slažu studenti/ce socijalne pedagogije.

Ključne riječi: seksualno nasilje, studenti, mitovi o silovanju, reviktimizacija

Abstract

The aim of this study was to examine knowledge, experiences and attitudes toward sexual violence among students. There were 290 participants in this study and they were criminalistics, law, social pedagogy, social work, medicine, psychology and teacher education students at University of Zagreb. The study examined gender differences in personal experiences with sexual violence. Moreover, it looked into differences in acceptance of myths and predjudice about sexual violence considering students' gender, personal experience with sexual violence, amount of education they had on the subject and their field of study. The questionnaire used in the study was created by the authors and was modeled on "*Rape Myth Accpetance Scale*" (Burt, 1980, Lonsway i Fitzgerald, 1995, Payne, Lonsway and Fitzgerald, 1999). The study was paper-pencil type and was carried out in students' classrooms. The results confirmed the ones from previous studies, in that the female students experience sexual violence more frequently than male students and male students show more acceptance of myths and predjudice about sexual violence. The difference in students' acceptance of myths and predjudice about sexual violence

turned out to be non-significant when it came to them experiencing certain behaviours never and once or more than once during their lifetime. Students' acceptance of myths and predjudice about sexual violence also differed depending on the hours of education on the subject they had within their studies. Students generally had less than 5 hours of education on sexual violence within their faculty and feel unprepared to work with victims of sexual violence. Finally, medicine students showed most accepetance of the myths and the predjudice, while social pedagogy students showed the least.

Keywords: sexual violence, students, rape myths, revictimization

Sadržaj

1. UVOD 3

1.1. Seksualno nasilje 3

1.1.1. Definicija seksualnog nasilja 3

1.1.2. Oblici seksualnog nasilja 4

1.1.3. Posljedice seksualnog nasilja 4

1.1.4. Rasprostranjenost seksualnog nasilja 5

1.1.5. Neprijavljivanje seksualnog nasilja 6

1.1.6. Mitovi i predrasude o seksualnom nasilju 7

1.2. Uloga stručnjaka u procesuiranju seksualnog nasilja i podršci žrtvama 10

1.2.1. Policija 13

1.2.2. Liječnici/e i zdravstveni/e djelatnici/e (opće i kliničke bolnice, klinički bolnički centri) 13

1.2.3. Pravosudna tijela (sud i Državno odvjetništvo) 14

1.2.4. Stručnjaci/kinje u zaštiti mentalnog zdravlja 14

1.2.5. Centri za socijalnu skrb 15

1.2.6. Odgojno-obrazovne ustanove 15

1.2.7. Znanje i edukacija studenata relevantnih fakulteta o seksualnom nasilju 15

2. CILJ I PROBLEMI 16

3. METODA 17

3.1. Sudionici/sudionice 17

3.2. Instrument 18

3.3. Postupak 19

4. REZULTATI 20

4.1. Ispitivanje rodnih razlika u osobnom iskustvu sa seksualnim nasiljem 20

4.2. Ispitivanje razlika u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju 21

4.2.1. Rodne razlike u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju 21

4.2.2. Razlike u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju s obzirom na osobno iskustvo s različitim oblicima seksualnog nasilja 23

4.2.3. Razlike u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju s obzirom na količinu odslušane edukacije o seksualnom nasilju na fakultetu 25

4.2.4. Razlike u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju s obzirom na studijsko usmjerenje *26*
5. RASPRAVA **27**
5.1. Metodološka ograničenja istraživanja i praktične implikacije *31*
6. ZAKLJUČAK **33**
7. LITERATURA **34**
Prilog 1. Upitnik korišten u istraživanju **39**

1. UVOD

1.1. Seksualno nasilje

Seksualno nasilje jedan je od najtežih oblika povrede ljudskih prava. Ovaj problem je prisutan u cijelom svijetu i događa se u svim društvenim aspektima, u obitelji, u školi i na fakultetu, na radnom mjestu i na ulici. Iako istraživanja pokazuju kako se ovaj oblik nasilja događa učestalo i velikom broju ljudi, seksualno nasilje spada u red zločina s najmanjom brojkom prijava (Mamula i Komarić, 2005). Prva asocijacija na pojam seksualno nasilje većini je zacijelo silovanje. Međutim, seksualno nasilje ima puno oblika, a svima je zajedničko to da povrijeđuju osobne granice i integritet žrtve. Takva su ponašnja zasnovana na nepoštivanju druge osobe, njezinih želja i potreba te osnovnih prava (Mamula i Komarić, 2005), a njihove su posljedice brojne, ozbiljne i dugotrajne.

1.1.1. Definicija seksualnog nasilja

Svjetska zdravstvena organizacija (World Health Organization, u daljnjem tekstu: SZO) (2002; str. 149) seksualno nasilje definira kao „*bilo koji seksualni čin, pokušaj ostvarivanja seksualnog čina, neželjeni seksualni komentar ili prijedlog koji je usmjeren protiv osobe i njezine seksualnosti, a koji može počiniti druga osoba bez obzira na odnos sa žrtvom ili situaciju u kojoj se nalaze. Karakterizira ga upotreba sile, prijetnje ili ucjene za ugrožavanje dobrobiti i života same žrtve ili njoj bliskih osoba.*“ Također, seksualno nasilje nije čin nekontrolirane seksualne želje, nego čin moći, svjesna i namjerna akcija kojom se želi drugu osobu teško poniziti i umanjiti njezino dostojanstvo (McDougall, 1998, prema Mamula, 2017). Kelly (2001) navodi čitav niz specifičnosti koje razlikuju seksualno nasilje od ostalih oblika nasilja. Naime, iako ga se često doživljava samo kao fizički napad, ono zapravo gazi najosobnije intimne i psihološke granice žrtve te je utemeljeno u vrlo teško iskorijenjivim mitovima i stereotipima koji otežavaju žrtvama put do ostvarivanja pravde i dobivanja odgovarajuće pomoći i podrške. Žrtve se, u procesu prijavljivanja zločina i sudskog postupka, često susreću s nerazumijevanjem, nepovjerenjem i okrivljavanjem, od strane stručnjaka/inja i ostatka društva. Zbog toga žrtve cijeli proces, koji vodi do ostvarivanja pravde, doživljavaju više kao mučenje jer im predstavlja ponovljenu viktimizaciju i produbljivanje traume izazvane seksualnim nasiljem. Dodatno,

seksualno nasilje je rodno uvjetovan zločin jer je u većini slučajeva počinitelj muškarac, a žrtva žena ili djevojčica i nešto rijeđe muškarac ili dječak. U većini slučajeva počinitelj je poznat žrtvi, tako da zločin uključuje i izdaju povjerenja, a viktimizacija često rezultira jakim osjećajem samo-okrivljavanja žrtve. Seksualno nasilje sa sobom nosi i specifične zdravstvene rizike i posljedice, kao što su spolno prenosive bolesti, neželjena trudnoća, zaraza HIV-om itd.

1.1.2. Oblici seksualnog nasilja

Oblici seksualnog nasilja su brojni, a Mamula (2011) navodi kako se najčešće prepoznaju kao: seksualno uznemiravanje, različiti oblici seksualnog zlostavljanja, silovanje u braku ili u vezama, silovanje od strane nepoznate osobe, sustavno silovanje u oružanim sukobima, seksualna zloupotreba osoba s invaliditetom i teškoćama u razvoju, seksualno zlostavljanje djece, prisilna prostitucija i trgovanje ženama i djecom u svrhu seksualne eksploatacije. Seksualno uznemiravanje posebno je raširenо u društvu, a rijetko se prepoznaje kao seksualno nasilje jer ga društvo često u potpunosti tolerira, a zakonodavstvo nema u potpunosti odgovarajući mehanizam sankcioniranja takvih ponašanja. Seksualno uznemiravanje se često u društvu naziva flertanjem ili zavođenjem, pretpostavljajući tako kako je ono ugodno žrtvi, dok je ono zapravo jednostrano, neželjeno, neugodno i vrijeđa osobu te izaziva osjećaj nesigurnosti i neravnopravnosti (Mamula i Komarić, 2005).

1.1.3. Posljedice seksualnog nasilja

Posljedice seksualnog nasilja u brojne, dugotrajne i ozbiljne. Očituju se u svim aspektima života žrtve te se mogu razvrstati u nekoliko kategorija: fizičke, socijalne, psihološke, posljedice vidljive u ponašanju i posljedice u seksualnom zdravlju žrtve (Tjaden i Thoennes, 2000, Mamula i Komarić, 2005, Mamula, 2017). Fizičke posljedice odnose se na povrede poput prijeloma kostiju i podlijeva, ali uključuju i indirektne posljedice dugotrajnog nasilja i stresa, poput kroničnih bolesti (Campbell, Sefl, Clark i Ahrens, 2003) te narušeno reproduktivno zdravlje, neželjenu trudnoću ili pobačaj (SZO, 2002). Socijalne posljedice odnose se prvenstveno na stigmazitaciju i etiketiranje koja žrtva doživljava od strane društva, uključuju odbacivanja i diskriminaciju, osuđivanje i okrivljavanje te nevjerovanje žrtvinom iskazu (Jewkes, Sen i Garcia-Moreno, 2002). Psihološke posljedice seksualnog nasilja su narušeno mentalno zdravlje i narušeno samopoštovanje žrtve. Kod žrtve se također mogu razviti traumatske reakcije i

poremećaji, poput PTSP-a, sindroma traume silovanja i akutnog stresnog poremećaja (Creamer, Burgess i McFarlane, 2001; Snipes, Calton, Green, Perrin i Benotsch, 2017). Ova vrsta posljedica uključuje šok, strah, sram, krivnju, zbunjenost, anksioznost, depresiju, nepovjerenje, strah od intimnosti i seksualnog odnosa, emocionalnu otuđenost te suicidalne misli i pokušaje (Thompson i West, 1992, Lievore, 2003, Feiring i Taska, 2005; Parkinson, 2008; Weiss, 2010; Wall, 2012). Zabrinjavajuća je činjenica da 1 od 5 žena koje su preživjele silovanje pokuša samoubojstvo, što je 8,7 puta češće nego u općoj populaciji (Kilpatrick i sur., 1985). Posljedice su i negativna slika o sebi, o svijetu te izraženo samo-okrivljavanje (Miller, Markman i Handley, 2007). Seksualno nasilje u djetinjstvu je povezano s razvojem različitih psihijatrijskih poremaćaja u odrasloj dobi, poput depresivnih i anksioznih, premećaja ovisnosti i traumatske poremećaje (Bebbington i sur. 2011, McElroy, Lewis, Harlaar i Runyan, 2016). Posljedice uočljive u ponašanju očituju se kao autodestruktivna ponašanja (npr. zlouporaba sredstava ovisnosti), problemi nošenja sa svakodnevnom rutinom, poremećaji spavanja, prehrane i agresivno te auto-agresivno ponašanje (SZO, 2002). Posljedice u seksualnom zdravlju žrtve uključuju odbojnost prema tjelesnom dodiru, smanjenu seksualnu želju, genitalnu iritaciju, bolove pri snošaju, urinarnu infekciju, HIV i druge spolno prenosive bolesti (SZO, 2002).

1.1.4. Rasprostranjenost seksualnog nasilja

Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije (2002), otprilike svaka četvrta žena tijekom života doživi neki oblik seksualnog nasilja od strane partnera, a trećina djevojaka prisiljena je na prvi seksualni odnos. Nacionalno istraživanje o nasilju u Americi pokazuje da su 1 od 6 žena i 1 od 33 muškarca preživio pokušaj silovanja ili silovanje u odrasloj dobi (Tjaden i Thoenness, 2000). Stoltenborg i suradnici (2013; prema Mamula, 2017) ustvrdili su kako je 13,5% djevojaka i 5,6% mladića u Europi doživjelo neki oblik seksualnog nasilja, a Vijeće Europe (2010; prema Mamula, 2017) izvješćuje kako je jedno od petero djece žrtva seksualnog nasilja. Podaci istraživanja na ženama u Hrvatskoj pokazali su kako je 55% punoljetnih žena doživjelo neželjene seksualne primjedbe ili ponude, a 43% ih je doživjelo i neželjeno i prisilno dodirivanje tijela (Mamula, 2011).

Što se tiče spola i dobi žrtvi, u izvještaju Ženske sobe o seksualnom nasilju u Hrvatskoj od 2000-2010. (Mamula, 2011), stoji kako su većina žrtava seksualnog nasilja žene (86%), a u slučaju silovanja, postotak raste na čak 99%. Prema dobi, žrtve su najčešće djeca (32%), zatim

maloljetne osobe od 14 do 18 godina (30%), mlađe punoljetne osobe od 19 do 22 godine (15%) te osobe od 23 do 30 godina (11%). Američko ministarstvo pravosuđa (2000) navodi kako je čak 82% maloljetnih žrtava silovanja ženskog spola, dok je ta brojka nešto veća kad se radi o odraslim žrtvama i iznosi 90%. Seksualno nasilje je, dakle, rodno uvjetovan zločin koji se događa velikom broju žena diljem svijeta i to u različitoj životnoj dobi te u različitim okolnostima.

1.1.5. Neprijavljivanje seksualnog nasilja

Prema podacima brojnih svjetskih istraživanja, na jedno prijavljeno silovanje dolazi između 15 i 20 neprijavljenih slučajeva, a podaci su još porazniji za manje teže oblike seksualnog nasilja (Mamula, 2017). Jewkes i Abrahams (2002) ovaj koncept nazivaju "piramidom" ili "ledenom santom" jer njen sami vrh predstavljaju slučajevi seksualnog nasilja koji su prijavljeni policiji i samim time dostupni službenim statistikama. Ispod gornjeg sloja su slučajevi koji se dohvaćaju istraživanjima, a donji, najveći dio obuhvaća sve slučajeve koji nikada nisu prijavljeni, a uključuju prisilne seksualne odnose u braku, obitelji, sve seksualne odnose iznuđene prijetnjom, prisilom ili ucjenom itd.

U Hrvatskoj je 2016. godine policiji je prijavljeno ukupno 1072 kaznenih djela seksualnog nasilja i to 434 kaznenih djela iz *Glave 16. Kaznena djela protiv spolne slobode* i 638 kaznenih djela iz *Glave 17. Kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta* te predstavlja porast od 29,2% u odnosu na prethodnu godinu. U 2016. godini prijavljeno je 81 silovanje i 15 pokušaja silovanja (Ministarstvo unutarnjih poslova, 2017). Vidljivo je kako postoji trend povećanja broja prijava seksualnog nasilja policiji, a razlog tome je najvjerojatnije rad na prepoznavanju i osvještavanju različitih oblika seksualnog nasilja i brojnih javnih kampanji te sustavnog rada državnih institucija i nevladinih organizacija na prevenciji i suzbijanju različitih oblika seksualnog nasilja. Iako broj prijava seksualnog nasilja u Hrvatskoj s vremenom raste, jasno je kako on ne odražava stvaran razmjer u kojem se seksualno nasilje zaista događa. Bitno je nastaviti s edukacijom, prevencijom i suzbijanjem seksualnog nasilja, ali i istovremeno istražiti koji su razlozi neprijavljivanja od strane ostalih žrtava, kako bi i one dobile adekvatnu pomoć i podršku.

Neki od mogućih razloga za to što neke žrtve ne prijavljuju seksualno nasilje su strah od toga da im se neće vjerovati ili strah da će ih se kriviti za to što im se dogodilo. Dio razloga

neprijavljivanja seksualnog nasilja vezan je uz rad institucija i zakonodavni okvir (npr. vrlo niske minimalne kazne koje se izriču počiniteljima), a neki su osobne prirode i vezani uz samu žrtvu (Mamula, 2017). Osobni razlozi najčešće obuhvaćaju osjećaj krivnje te žrtvin strah da je ona sama izazvala nasilje, jak osjećaj srama, strah od osvete počinitelja, stigmatizacije te reakcija bližnjih (Tjaden i Thoennes, 2000). Još jedan razlog za neprijavljivanje seksualnog nasilja je neimenovanje seksualnog nasilja od strane žrtava. O tom je fenomenu prva progovorila psihologinja Marry Koss koja je istraživanjem utvrdila da čak 73% žrtava pokušaja silovanja ili silovanja nije moglo ili htjelo imenovati preživljeno traumatsko iskustvo kao silovanje (Koss i Oros, 1982; prema Mamula, 2017). Žene ponekad nisu spremne i ne žele priznati djelo i stigmatizaciju koje ono nosi, žele vidjeti taj događaj na drugi način, smatraju kako se radi o privatnoj stvari. Nadalje, iako je većina žrtava seksualnog nasilja ženskog spola, jedan od deset muškaraca bit će seksualno zlostavljan tijekom svoga života. No, samo 1% muškaraca koji su doživjeli seksualno nasilje isto prijave policiji (The Response to Rape: Detours on the Road to Equal Justice, 1993; prema Mamula i Komarić, 2005). Razlog zbog kojeg se muškarci ustručavaju prijaviti seksualno nasilje su postojeći stavovi o seksualnom nasilju u društvu (predodžba da je seksualno nasilje nešto što se događa samo ženama) i javljaju se sram, nelagoda, zabrinutost zbog vlastite muževnosti, seksualnosti te strah od lječničkog pregleda. Sve ovo otežava muškarcima da dobiju adekvatnu pomoć i podršku u nošenju sa seksualnim nasiljem. Strah od prijavljivanja seksualnog nasilja utemeljen je na mitovima i predrasudama o silovanju, koje opravdavaju seksualno nasilje i okrivljuju žrtve (Mamula, 2017). Mitove i predrasude o seksualnom nasilju je bitno istraživati i raditi na njihovom suzbijanju, kako bi se tamne brojke neprijavljivanja seksualnog nasilja smanjile, a društvo senzibiliziralo za ovu temu.

1.1.6. Mitovi i predrasude o seksualnom nasilju

Predrasude i mitovi o seksualnom nasilju mogu se uočiti u svakodnevnim interakcijama, u vicevima, reakcijama, pričama i načinu tretiranja problema kad se on dogodi. Oni minimaliziraju ozbiljnost zločina i odgovornost počinitelja i samim time utječu na to kako se osjećaju žrtve nakon što im se dogodi seksualno nasilje te kako ih društvo tretira (Mamula i Komarić, 2005). Mamula i Komarić (2005) navode kako su najčešće predrasude o seksualnom nasilju:

- Seksualno nasilje nije čest problem.
- Ponekad je žrtva sama kriva za seksualno nasilje.

- Većina silovanja događa se u mračnim i napuštenim ulicama, noću.
- Najčešće siluju nepoznati muškarci.
- Ne postoji silovanje u braku.
- Silovatelje je lako identificirati: to su luđaci koje je lako uočiti po izgledu i ponašanju.
- Seksualno nasilje je impulzivan čin.
- Ako žena nije ozbiljno fizički povrijeđena, malo je vjerojatno da je bila silovana.
- Silovanje je rezultat izuzetno jake seksualne želje koja se ne može kontrolirati.
- Žene često lažno optužuju muškarce za silovanje.
- Ako žena zaista želi, ona može spriječiti silovanje/seksualno zlostavljanje.
- Muškarci ne mogu biti žrtve seksualnog nasilja.

Važni uzroci neprijavljivanja seksualnog nasilja kriju se i u „mitu o pravom silovanju“ i „skriptu o silovanju“. Oba se koncepta odnose na „*uvriježena vjerovanja stečena socijalizacijom o tome što je silovanje, tko je žrtva, tko može biti počinitelj i sl.“* (Mamula, 2017; str. 4). Mitovi o silovanju počeli su se istraživati u 1970-im godinama, kad autori poput Brownmiller (1975) i Burt (1980) predlažu kako je silovanje mehanizam kojim muškarci izražavaju nadmoć nad ženama i da prihvaćanje mitova o silovanju zapravo opravdava ovu vrstu seksualne dominacije. Burt (1980; str. 217) definira mitove o silovanju kao "*predrasude, stereotipe i lažna vjerovanja o silovanju, žrtvama silovanja i silovateljima"*. Također, pretpostavlja kako se mitovi o silovanju javljaju kao rezultat društvenog uvjerenja da su muškarci dominantni, moćni i seksualno agresivni, dok se od žena očekuje da budu submisivne i pasivne.

Dio mitova o silovanju izravno se odnosi na stavove prema silovanju, počiniteljima i žrtvama, te se kao mjera stava o silovanju može uzeti samo podržavanje takvih mitova (Burt, 1980). Iako su suprotna stvarnim podacima, takva pogrešna uvjerenja prividno mogu izgledati kao utemeljene činjenice ili zdravorazumsko objašnjenje za silovanje (Ljubin, Kamenov i Vurnek, 2004). Glavna karakteristika mitova o silovanju je minimaliziranje problema i zločina, kao i odgovornosti počinitelja pa se stoga veliki broj mitova odnosi na okrivljavanje žrtve. Tako je rašireno vjerovanje da postoji određeni tip žena koji silovatelji napadaju, one koje su mlade, naivne, ranjive i submisivne ili pak seksualno promiskuitetne. No, istraživanja su pokazala da sve žene mogu biti silovane (Ward, 1995). Vjerovanje da postoji određeni tip žena koje su silovane služi poricanju vlastite ranjivosti i poticanju mišljenja da samo „drukčije“ žene mogu biti

silovane, odnosno osoba smatra da ne može postati žrtva silovanja jer ona nije kao te „drukčije“ žene (Lonsway i Fitzgerald, 1994).

Franiuk, Seefelt, Cepress, i Vandello (2008) navode kako ljudi koji podržavaju mitove o silovanju mogu nagovoriti žrtve da ne prijave seksualno nasilje i utjecati na zakonodavce pri donošenju presude za takva kaznena djela, a usvojene vrijednosti koje su uključene u mitove o silovanju najčešće su inkorporirane u zakone i proučavaju ponašanja žrtve više nego li samog počinitelja te su ponekad korišteni i od sudaca za oslobođenje počinitelja (Kelly i Regan, 2001). Bez obzira na to koliko jako su mitovi o silovanju prihvaćeni, oni imaju vrlo ozbiljne i snažne posljedice za žrtvu, jer ljudi koji ih prihvaćaju su manje skloni neki scenarij definirati kao seksualno nasilje, čak iako ono tome odgovara prema zakonskim kriterijima (Norris i Cubbins, 1992, Mamula i Komarić, 2005). Pojedinci s visokom razinom prihvaćanja mitova o silovanju pripisuju krivnju za silovanje žrtvi u većoj mjeri (Lonsway i Fitzgerald, 1994, Mamula i Komarić, 2005, Bruggen i Grubb, 2014), a počinitelju u manjoj (Bruggen i Grubb, 2014). Navedeno se može objasniti time da je prihvaćanje mitova o silovanju najznačajniji prediktor procjenjivačeve percepcije silovanja (Basow i Minieri, 2011). Nadalje, prihvaćanje mitova o silovanju vodi do manje stope osuda prijavljenih silovatelja i kraćih presuda za okrivljene silovatelje (Finch i Munro, 2004). Također, prema samoiskazima muškaraca, jače prihvaćanje mitova o silovanju povezano je s većom vjerojatnošću seksualnog napadanja žene (Bohner, Jarvis, Eyssel i Siebler, 1998).

Rodne razlike pokazale su se povezane s podržavanjem mitova o seksualnom nasilju i to tako da su muškarci skloniji u većoj mjeri podržavati ove mitove nego žene (Lonsway i Fitzgerald, 1994). U radu Johnsonove, Kuck i Schander (1997) navodi se da nijedno od prijašnjih istraživanja nije pronašlo da su žene sklonije podržavanju mitova o seksualnom nasilju nego muškarci. Nadalje, istraživanja su pokazala da muškarci u većoj mjeri podržavaju one mitove koji prebacuju odgovornost na žrtvu i umanjuju ozbiljnost takvog nasilja (Dietz, Littman i Bentley, 1984). Žene su manje sklone okrivljavati žrtve seksualnog nasilja ili pak opravdavati počinitelja takvog zločina. Cotton, Farley i Baron (2000) svojim istraživanjem na studentskoj populaciji pokazuju kako studenti u većoj mjeri podržavaju mitove o seksualnom nasilju od studentica. Sinclar i Bourne (1998) kao objašnjenje ovakvih nalaza navode tendenciju žena za većim suosjećanjem sa žrtvom jer su u 95% slučajeva silovanja žrtve upravo žene. S druge strane,

muškarcima je teže identificirati se sa ženom – žrtvom, što pridonosi njihovom većem podržavanju mitova. Iako u manjoj mjeri od muškaraca, i žene podržavaju mitove o seksualnom nasilju. Kao najčešće objašnjenje tomu je da žene podržavaju takve mitove kako bi izbjegle suočavanje s vlastitom ranjivosti i mogućnošću da i same postanu žrtve takvog stravičnog događaja (Pavković, 2008). Teorija obrambenih atribucija (Shaver, 1970) govori kako pripisivanje krivnje žrtvi seksualnog nasilja ovisi o percipiranoj sličnosti sa žrtvom i percipiranoj vjerojatnosti osobe da će se njoj dogoditi slična viktimizacija u budućnosti (Grubb i Harrower, 2009). Ukoliko se osoba identificira sa žrtvom, pretpostavlja da se nasilje može dogoditi i njoj (izbjegavanje opasnosti) te je zbog toga motivirana braniti se od okrivljavanja u slučaju da i sama doživi istu ili sličnu viktimizaciju u budućnosti (izbjegavanje krivnje) (Ferrão i Goncalves, 2015). Ova se teorija može dovesti u vezu s rezltatima istraživanja (Ward, 1988, Lee i Cheung, 1991, White i Robinson Kurpius, 1999, Xenos i Smith, 2001 i Jimenez i Abreu, 2003) koja pokazuju da žene imaju pozitivnije stavove o žrtvama seksualnom nasilja od muškaraca. Rezultati meta analize Andersona i suradnika (1997; prema Suarez i Gadalla, 2010) pokazali su da su prediktori prihvaćanja mitova o seksualnom nasilju kod žena iskustvo i kontakti sa žrtvama silovanja.

Budući da na mitove o seksualnom nasilju utječu naša osobna iskustva, kulturalni aspekti (socijalna klasa, etnicitet, religija) i velike i dominantne državne institucije (pravni sustav, medicina, masovni mediji) (Mamula i Komarić, 2005), jedino na što možemo utjecati u borbi protiv ovakvih vjerovanja su upravo te institucije, u vidu edukacije i njihovog senzibiliziranja.

1.2. Uloga stručnjaka u procesuiranju seksualnog nasilja i podršci žrtvama

Tim pravnika/ca iz The Scottish Executive (2000, prema Mamula i Komarić, 2005), bavio se otkrivanjem razloga koji odvajaju seksualno nasilje kao specifičan zločin, iz pravne perspektive, istraživao je i mitove i predrasude o seksualnom nasilju te njihov utjecaj na institucije. Utvrdili su postojanje i održavanje tih predrasuda u radu institucija i stavovima stručnjaka, a one su vidljive u najčešćim vjerovanjima vezanim uz seksualno nasilje:

- osoba koja je imala seksualne odnose s osobom A i B, vjerojatnije će imati i s osobom C,
- onaj/a koji/a je „seksualno promiskuitetan/na“ ima manje prava nego onaj/a koji/a nije, birati s kim će imati seksualne odnose,

- osoba koja je u „seksualno promiskuitetna“ općenito je u manjoj mjeri osoba od povjerenja i samim tim manje vjerojatno govori istinu,
- žene imaju tendenciju „navesti muškarce na seks“ i zbog toga ih treba okriviti kada se muškarci ne mogu oduprijeti svojim fizičkim nagonima,
- kada žene kažu ne, ne misle uvijek tako,
- lažne optužbe za silovanje i seksualno nasilje su češće nego lažne optužbe za druga kaznena djela.

Žrtva seksualnog nasilja ima dug i trnovit put u borbi do osude počinitelja i vlastite dobrobiti, a važnu ulogu u olakšavanju tog procesa žrtvi imaju upravo nadležna tijela, čiji je zadatak pružati joj podršku i pomoć na čitavom putu. Često se u tom dugom procesu kod žrtve javlja reviktimizacija, odnosno ponovo prolaženje kroz traumu iznova i iznova, kao i dodatno traumatiziranje neumjesnim pitanjima, komentarima i primjedbama (White i Robinson Kurpius, 1999, Mamula i Komarić, 2005). Reviktimizaciju uzrokuju ponašanja kao što su okrivljavanje žrtve, preispitivanje vjerodostojnosti izjave žrtve, vjerovanja da je žrtva zaslužila biti napadnuta i trivijaliziranje njenog iskustva (Ward, 1988). Budući da je dužnost nadležnih institucija da brinu o dobrobiti žrtve seksualnog nasilja, iznimno je važno da žrtva s njihove strane ne osjeti nerazumijevanje, okrivljavanje, odbacivanje i ne proživi ponovnu viktimizaciju te da su stručnjaci koji rade direktno sa žrtvom primjereno educirani i senzibilizirani za takve slučajeve.

Vlada Republike Hrvatske je na 181. sjednici 4. rujna 2012. godine usvojila Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja (Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH, 2014) (u daljnjem tekstu: Protokol), koji sadrži obveze nadležnih tijela u postupanju sa žrtvama seksualnog nasilja te oblike, način i sadržaj suradnje između nadležnih tijela i drugih čimbenika koji sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju seksualnog nasilja i pružanju pomoći i zaštite osobama izloženim seksualnom nasilju. Prema Protokolu (Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH, 2014), nadležna tijela u postupanju sa žrtvama seksualnog nasilja su: policija, zdravstvene ustanove (opće i kliničke bolnice, klinički bolnički centri), pravosudna tijela (sud i Državno odvjetništvo), centri za socijalnu skrb, odgojno-obrazovne ustanove i institucije koje pružaju pomoć i potporu u zaštiti mentalnog zdravlja.

Ako žrtva osjeća strah ili nepovjerenje prema nadležnim tijelima, moguće je da iz tog razloga neće prijaviti seksualno nasilje, jer prijavljivanje uključuje publicitet, izlaganje privatnog

života u javnosti, stigmatizaciju i reviktimizaciju. Također, Mamula i Komarić (2005) kao glavne prepreke prijavljivanja seksualnog nasilja ističu: žrtvin strah od policije i sudskog procesa, strah da policija neće djelo shvatiti dovoljno ozbiljnim ili da neće vjerovati žrtvi, strah od neprijateljskog i neugodnog tretiranja od strane policije (invazivna forenzička procedura, neprikladni komentari osoba u procesu) i pravnika te nedostatak informacija o procesu prijave.

Standardizacijom postupka odnošenja prema žrtvama seksualnog nasilja, koju nalaže Protokol (Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH, 2014), i upoznavanjem svih osoba iz državnih institucija, tijela i orgnizacija civilnog društva koje rade na problemu seksualnog nasilja, s mogućnostima, pravima i obvezama svakog od relevantnih čimbenika u procesu prijave i procesuiranja nasilja te skrbi za žrtve, trebao bi imati dugoročni utjecaj na smanjenje pojavnosti seksualnog nasilja te povećanje broja prijava i osude počinitelja. Veći broj prijava seksualnog nasilja može pružiti jasniju sliku o stvarnoj rasprostranjenosti ovog problema u društvu i dovesti do otvaranja servisa za pružanje pomoći i podrške žrtvama. Otvaranjem različitih servisa, osigurava se razvoj različitih prevencijskih programa i dodatna edukacija te senzibilizacija za stručnjake i stručnjakinje koje se bave ovim problemom.

Imajući u vidu važnost uloge nadležnih institucija u procesuiranju seksualnog nasilja te podršci žrtvama, postavlja se pitanje koliko su ti stručnjaci educirani o toj temi te kakvi su im stavovi o seksualnom nasilju. U istraživanju odnosa podržavanja mitova o silovanju i drugih varijabli, zanimanje se pokazalo kao jedan od najjačih prediktora podržavanja mitova o silovanju (Klemmack i Klemmack, 1976, Burt, 1980). Naime, osobe sa zanimanjima višeg statusa (liječnici/e, odvjetnici/e itd.) manje su podržavale mitove o silovanju i općenito imale liberalnije stavove o seksualnom nasilju. S druge strane, zabrinjavajuć je nalaz istraživanja prema kojemu 24% policajca, 11% odvjetnika i 6% liječnika misli da žene zapravo i nisu traumatizirane silovanjem (Ward, 1995). Osim statusa, i samo usmjerenje zanimanja (humanističko ili prirodoslovno, pomagačko ili nepomagačko) ima svoj utjecaj na uvjerenja osobe. Općenito se kroz pomagačka zanimanja razvijaju tolerancija i empatija pa je za očekivati da osobe na takvim radnim mjestima imaju manje izražena vjerovanja u mitove o seksualnom nasilju. Stoga bi i studijsko usmjerenje moglo imati svoj utjecaj na podržavanje mitova o seksualnom nasilju jer se kroz njega odabiru buduća zanimanja. Humanistički orijentirani pojedinci imaju određeni

vrijednosni sustav zbog kojega odabiru određene studije (npr. psihologija, medicina) tj. obrazuju se za buduća pomagačka zanimanja (Ljubin i Kamenov, 2004).

1.2.1. Policija

Na osobe koje rade u policijskom sustavu utječu stereotipi i predrasude, a oni su povezani i jače izraženi u slučajevima odgode prijave nasilja i kad žrtva ima probleme u prisjećanju detalja, probleme s koncentracijom i sl. Faktori poput socijalne klase, osobnih karakterisika i ponašanja žrtve također utječu na njihove stereotipe i predrasude (Jordan, 2001), U istraživanju Temkin iz 1997., većina je žrtava seksualnog nasilja bila nezadovoljna radom policijskih službenika i to u četiri glavna područja: način uzimanja izjave, nevjerovanje, okrivljavanje i neprestano ponavljanje istih pitanja. Na pitanje što žele i očekuju od policije, 38% žrtva navodi potrebu da budu empatični, 29% da im se vjeruje, a 24% žele da ne budu prosuđujući (Kelly, 2001). Ljubin (2004) je provela istraživanje na studentima/cama Visoke policijske škole i pokazala da studenti statistički značajno više okrivljuju žrtve od studentica, dok po pitanju vjerovanja žrtvi nema razlika, ali generalno ne vjeruju žrtvi u potpunosti. B.a.B.e. (2007, prema Mamula, 2011) u svom istraživanju stavova policijskih službenika prema žrtvama silovanja, ukazuju kako policijski službenici/e sa srednjom stručnom spremom i bez dodatnih edukacija za rad sa žrtvama, pokazuju najnegativnije stavove prema žrtvama silovanja. Najpozitivnije stavove pokazuju službenici/e s višim i visokim stupnjem obrazovanja koji su pohađali dodatne edukacije iz tematike nekog oblika rodno uvjetovanog nasilja.

Kako bi se izbjegla reviktimizacija žrtve, Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske (2014) preporuča da poslove stručno osposobljenih policijskih službenika/ca za seksualno nasilje, obavljaju isključivo policijski službenici/ce koji su do tad, kroz redovnu edukaciju, osposobljeni za postupanje u slučajevima seksualnog nasilja te policijski službenici/e koji će se za takvo postupanje osposobiti kroz redovne programe edukacije.

1.2.2. Liječnici/e i zdravstveni/e djelatnici/e (opće i kliničke bolnice, klinički bolnički centri)

Žrtva je u procesu prijave seksualnog nasilja obavezna proći i liječnički pregled, koji je sam po sebi izrazito neugodan i nasilan. Ovaj je pregled nužan za dobivanje forenzičkih podataka te utvrđivanje žrtvinog psihičkog i fizičkog stanja (Mamula i Komarić, 2005). Zdravstvene

ustanove obvezne su žrtvama seksualnog nasilja osigurati žurnu i sveobuhvatnu zdravstvenu skrb radi očuvanja tjelesnog i psihičkog zdravlja žrtve u skladu sa suvremenim standardima i praksom. U zemljama u kojima su liječnici/e educirani u specifičnostima problema seksualnog nasilja, kao i u onima u kojima se obraća posebna pažnja na snažnu potrebnu žrtve za sigurnošću, privatnošću i tretmanom s poštovanjem, žene se lakše odlučuju na prijavu seksualnog nasilja (Mamula i Komarić, 2005).

1.2.3. Pravosudna tijela (sud i Državno odvjetništvo)

Uloga pravosudnih tijela u procesuiranju seksualnog nasilja (Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH, 2014) je učinkovito korištenje svih zakonskih mogućnosti propisanih važećim propisima Republike Hrvatske radi zaštite žrtava silovanja ili drugog seksualnog nasilja te omogućavanje sudske zaštite njihovih prava. Žrtva u kaznenom postupku ima određena prava s time da sud, Državno odvjetništvo, istražitelj/ica i policija postupaju s posebnim obzirom prema žrtvi kaznenog djela. Office of the Status od Women (1995; prema Mamula i Komarić, 2005) donosi podatak da čak 77% ispitanica u njihovom istraživanju, koje su same prošle kroz sudski poces, smatra da se u sudskom procesu žene žrtve loše tretiraju. Žrtve seksualnog nasilja su u većini slučajeva jedine svjedokinje. One često imaju problema s prisjećanjem detalja i nekih elemenata događaja i to utječe na način na koji ih pravosudni sustav doživljava. Na sudu se od žena očekuje da budu u ulozi žrtve, izbezumljene i uznemirene, ali istovremeno i u ulozi svjedokinje, hladne i smirene (Lees 1996, prema Mamula i Komarić, 2005).

1.2.4. Stručnjaci/kinje u zaštiti mentalnog zdravlja

Izvaninstitucionalna pomoć i potpora uključuje šire mjere pružanja pomoći i potpore žrtvama seksualnog nasilja (Ured za ravnopravnost spolova RH, 2014). Osim savjetovanja i/ili psihoterapije (individualne ili grupne) te mjere uključuju i savjetodavni rad sa članovima i članicama obitelji, pripremu za sudski proces i praćenje žrtve tijekom procesa te rad na daljnjem unaprjeđivanju tretmana žrtava. Žrtve često ne dobivaju adekvatnu pomoć i podršku zbog često prisutne nespremnosti terapeuta i terapeutkinja na postavljanje pitanja o problemu seksualnog nasilja zbog neznanja, nelagode ili nespremnosti da otvore tu temu (Mamula, 2017).

1.2.5. Centri za socijalnu skrb

Uloga centara za socijalnu skrb (Ured za ravnopravnost spolova RH, 2014) jest pružanje odgovarajuće zaštite i potpore žrtvi seksualnog nasilja te unaprjeđenje mjera zaštite prava osoba izloženih seksualnom nasilju, sukladno važećim propisima Republike Hrvatske. U postupanju sa žrtvom seksualnog nasilja stručni radnici/ce centra za socijalnu skrb dužni su postupati s osobitim senzibilitetom i osigurati tajnost i zaštitu osobnih podataka žrtve.

1.2.6. Odgojno-obrazovne ustanove

Protokolom (Ured za ravnopravnost spolova RH, 2014) su odgojno-obrazovni djelatnici/ce obvezni skrbiti o ostvarivanju prava djeteta u slučajevima svih oblika nasilja, senzibilizirati se na pojavu seksualnog nasilja koje doživljavaju maloljetne osobe te poduzeti odgovarajuće mjere radi otkrivanja i prijavljivanja djela seksualnog nasilja relevantnim institucijama koje pružaju pomoć žrtvama seksualnog nasilja. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, u suradnji s Agencijom za odgoj i obrazovanje, dužan je provoditi edukaciju djelatnika/ca odgojno-obrazovnih ustanova (osobito stručnih suradnika/ca i ravnatelja/ica) o cjelini provedbe Protokola (Ured za ravnopravnost spolova RH, 2014) i mogućnostima institucionalne i izvaninstitucionalne pomoći te potpore djeci žrtvama seksualnog nasilja.

1.2.7. Znanje i edukacija studenata relevantnih fakulteta o seksualnom nasilju

Istraživanje Otročak u suradnji sa Ženskom sobom (Mamula i Komarić 2005), ispitivalo je organizaciju i količinu edukacije o seksualnom nasilju kod studenata Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta, kriminalistike, psihologije, socijalnog rada, prava i medicine. Istraživanje je pokazalo kako velik dio studenata/ica (63%) smatra kako su edukacije i aktivnosti koje se provode u cilju suzbijanja seksualnog nasilja u Hrvatskoj potrebne u većoj mjeri nego su zastupljene. Istraživanjem se ispitivalo i prepoznavanje manifestacije seksualnog nasilja, pri čemu su utvrđene rodne razlike. Naime, studenti su, u odnosu na studentice, u manjoj mjeri prepoznavali ponašanja kao seksualno nasilje.

Najbitniji zaključak istraživanja Otročak i Ženske sobe (Mamula i Komarić 2005) jest kako je edukacija o temi seksualnog nasilja slabo uklopljena u studijske pograme relevantnih

fakulteta. Muškarci i žene se značajno razlikuju u procjenama, mišljenjima i stavovima iz područja seksualnosti te u interpretaciji signala i ponašanja. Nalazi sugeriraju kako sve društvene intervencije, usmjerene na suzbijanje seksualnog nasilja, moraju biti rodno osjetljive. Također, očita je potreba za povećanjem obujma edukacije o seksualnom nasilju unutar relevantnih fakulteta, koji obučavaju ljude koji će uskoro, radeći u struci, dolaziti u izravni kontakt sa žrtvama seksualnog nasilja. Nastavi li se u visokom obrazovanju budućih stručnjaka zanemarivati tema seksualnog nasilja, povećava se rizik za ponovnu viktimizaciju žrtava i porast tamnih brojki neprijavljivanja seksualnog nasilja.

2. CILJ I PROBLEMI

Cilj ovog istraživanja jest ispitati znanja, iskustva i stavove o seksualnom nasilju kod studenata/ica čije su struke povezane uz tu problematiku. Istraživanjem će se ispitati rodne razlike u osobnom iskustvu sa seksualnim nasiljem. Ispitat će se i razlike u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju kod studenata/ica relevantnih fakulteta s obzirom na rodnu pripadnost, osobno iskustvo sa različitim oblicima seksualnog nasilja, količinu odslušane edukacije o seksualnom nasilju i studijsko usmjerenje. Također, ispitat će se u kojoj mjeri studenti/ce o seksualnom nasilju uče na fakultetu. Istraživanje može dati neke smjernice za unaprjeđenje i obogaćenje sadržaja koji studenti/ice uče tijekom svog obrazovanja na fakultetima te osvijestiti mitove i zablude koje se vežu uz problematiku seksualnog nasilja

U svrhu postizanja navedenog cilja, postavljeni su sljedeći problemi istraživanja:

1. Ispitati rodnu razliku u osobnom iskustvu sa seksualnim nasiljem
2. Ispitati razlike u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju s obzirom na: (1) rodnu pripadnost, (2) osobno iskustvo sa različitim oblicima seksualnog nasilja, (3) količinu odslušane edukacije o seksualnom nasilju i (4) studijsko usmjerenje.

Temeljem teorijske i empirijske podloge, formirane su sljedeće hipoteze:

1. Studentice imaju više osobnog iskustva sa seksualnim nasiljem od studenata.
2. (1) Studenti u većoj mjeri podržavaju mitove i predrasude o seksualnom nasilju od studentica.

(2) Studenti/ce koji/e nisu doživjeli/e neki oblik seksualnog nasilja, u većoj mjeri podržavaju mitove i predrasude o seksualnom nasilju.

(3) Studenti/ce koji/e su slušali/e manje edukacije na temu seksualnog nasilja, u većoj mjeri podržavaju mitove i predrasude o seksualnom nasilju.

(4) Ne postoji statistički značajna razlika u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju između studenata/ica različitih fakulteta.

3. METODA

3.1. Sudionici/sudionice

Uzorak obuhvaća 290 studenata/ica Sveučilišta u Zagrebu (7 studijskih grupa) četvrte godine studija prava, medicine, psihologije, socijalnog rada, socijalne pedagogije, kriminalistike i učiteljskih studija. Ciljani uzorak je konstruiran tako da obuhvati studente/ice koji bi se u budućnosti, u skladu sa svojim profesionalnim usmjerenjem, mogli baviti suzbijanjem i/ili procesuiranjem seksualnog nasilja te biti u direktnom kontaktu sa žrtvama i počiniteljima. Odabrani/e su studenti/ce 4. godine studija zbog pretpostavke da su u sklopu dotadašnjeg akademskog obrazovanja imali/e priliku učiti o seksualnom nasilju. Nešto više od dvije trećine uzorka čine studentice, a raspon dobi studenata/ica kreće se od 21 do 47 godina, uz prosječnu dob od 24.8 (*SD* = 4.56).

Tablica 1. *Sociodemografska obilježja uzorka*

		N	*%*
Spol	Muški	92	31.7%
	Ženski	198	68.3%
Dob	21-23	189	65.2%
	24-26	29	10%
	27-29	28	9.6%
	30 i više	44	15.2%
Fakultet	Kriminalistika	68	23.4%
	Medicina	25	8.7%
	Pravo	45	15.5%
	Psihologija	38	13.1%
	Socijalna pedagogija	27	9.3%
	Socijalni rad	43	14.8%
	Učiteljski fakultet	44	15.2%

3.2. Instrument

Upitnik korišten u ovom istraživanju kreiran je upravo za njegove potrebe. Korišteni instrument sastoji se od 4 dijela i ukupno 50 čestica. Prvi dio odnosi se na sociodemografske podatke o sudioniku/ci – dob, spol, fakultet, mjesto odrastanja, vrsta odgoja i obuhvaća 6 čestica. Sudionici/e svoje mjesto odrastanja stavljaju u jednu od kategorija: "selo/mali ili srednje veliki grad/veliki grad", a na pitanje "*Kako biste opisali odgoj u Vašoj obitelji?*", mogli su davati odgovore: "konzervativan/ponekad liberalan, ponekad konzervativan/liberalan". Konačno, sudionici/ su za pitanje: "*Jeste li odgajani u vjerskom duhu?*" imali ponuđene odgovore: "nisam odgajan/a u vjerskom duhu/jesam, no više formalno/jesam, u potpunosti".

Drugi dio upitnika ispituje količinu i izvore te percipiranu važnost i dostatnost edukacije o seksualnom nasilju odslušane u sklopu studijskog programa i/ili izvan njega i također se sastoji od 6 čestica. Percipirana važnost edukacije o seksualnom nasilju za svoju struku te samoprocjena dostatnosti edukacije o seksualnom nasilju stečene u sklopu fakulteta mjerene su na Likertovoj skali s rasponom od "1-Nimalo se ne slažem" do "5-U potpunosti se slažem". Količina odslušane edukacije mjerena je česticama: „*U sklopu fakultetskog obrazovanja, slušao/la sam predavanja o temi seksualnog nasilja*" i "*Izvan fakulteta, slušao/la sam predavanja (ili neki drugi oblik edukacije) o temi seksualnog nasilja*". Odgovori koje su sudionici/e mogli dati su: "Nisam slušao/la", "Manje od 2 sata", "2-5 sati", "6-9 sati" i "10 ili više sati". Dodatno, upitnik uključuje otvoreno pitanje o izvorima edukacije o seksualnom nasilju izvan fakulteta: *"Ukoliko ste učili o seksualnom nasilju izvan fakulteta, molimo navedite tko je organizirao tu edukaciju.".*

Treći i najveći dio upitnika obuhvaćao je tvrdnje koje se odnose na mitove i predrasude o seksualnom nasilju. "*Skala mitova i predrasuda o seksualnom nasilju"* sastavljena je po uzoru na "*Rape Myth Accpetance Scale*", odnosno *"Skala podržavanja mitova o silovanju"* (Burt, 1980, Lonsway i Fitzgerald, 1995, Payne, Lonsway i Fitzgerald, 1999). Čestice od kojih se sastoji *Skala podržavanja mitova o silovanju* su Payne i suradnici (1999) podijelili na 6 dijelova: zapravo nije silovanje, on nije kriv, ona je to htjela, ona laže, silovanje je trivijalan događaj i silovanje je devijantan događaj. Iz navedenih 6 dijelova, prevođenjem i prilagodbom uzorku, preuzeto je ukupno 26 čestica i one su korištene u ovom upitniku. Sa svakom od 26 čestica sudionik/ca je mogao izraziti svoje (ne)slaganje na Likertovoj skali od 1 do 5 (1-Uopće se ne slažem do 5-U potpunosti se slažem). Ukupan rezultat formira se kao zbroj pripadnih vrijednosti svih čestica. Konačno, viši rezultat ukazuje na podržavanje mitova i predrasuda o seksualnom nasilju u većoj

mjeri, dok niži rezultat ukazuje na podržavanje mitova i predrasuda o seksualnom nasilju u manjoj mjeri. Pouzdanost skale je zadovoljavajuća i iznosi α = .87.

Posljednji dio upitnika ispitivao je osobno iskustvo sa seksualnim nasiljem. *"Skala osobnog iskustva sa seksualnim nasiljem"* sastoji se od ukupno 12 čestica, koje su se odnosile na različite oblike seksualnog nasilja, a sudionici/e su pored svakog od njih trebali/e označiti u kojoj su ga mjeri sami/e doživjeli/e. Ponašanja se uglavnom odnose na seksualno uznemiravanje, a manjim dijelom obuhvaćaju i pokušaje silovanja i silovanje. Čestice su osmišljene od strane autorica. Učestalost doživljavanja pojedinih ponašanja izražena je na skali Nikad – Jednom - Više puta. Viši rezultat označava više osobnog iskustva sa seksualnim nasiljem, odnosno doživljavanje seksualnog nasilja u većoj mjeri. Pouzdanost skale je zadovoljavajuća i iznosi α = .84.

3.3. Postupak

Upitnik korišten u ovom istraživanju kreiran je krajem 2017. godine te je istraživanje uskoro odobreno od strane Etičkog povjerenstva Odsjeka za psihologiju na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. Prikupljanje podataka trajalo je dva mjeseca, u razdoblju od ožujka do svibnja 2018. godine. Istraživanje se odvijalo u predavaonicama fakulteta Sveučilišta u Zagrebu: Hrvatski studiji, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Učiteljski fakultet, Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada, Policijska akademija i u Klinici za psihijatriju "Vrapče". Uzorak sudionika/ca je bio namjeran i birali/e su se studenti/ce četvrte godine unaprijed određenih fakulteta. Prije rješavanja upitnika, potencijalnim sudionicima/ama predstavljene su informacije o istraživanju u usmenoj i pismenoj formi. Nakon toga sudionici/e su nastavili/e s ispunjavanjem upitnika, a po završetku ispunjavanja, upitnici su skupljeni u kovertu i sudionicima/ama je ostavljena kontakt e-mail adresa na koju se mogu javiti u slučaju da imaju pitanja u vezi istraživanja.

4. REZULTATI

Rezultati su navedeni prema postavljenim problemima istraživanja i pripadajućim hipotezama te su prikazani istim redoslijedom kao i hipoteze. Pri statističkoj obradi podataka koristili su se: deskriptivna analiza podataka, hi-kvadrat test, t-test na nezavisnim uzorcima, analiza varijance (ANOVA) i Tukeyev post-hoc test. Također, u slučajevima gdje nije zadovoljena pretpostavka o homogenosti varijanci uzoraka pri provođenju t-testa, uvažavali su se rezultati t-testa s korigiranim stupnjevima slobode.

4.1. Ispitivanje rodnih razlika u osobnom iskustvu sa seksualnim nasiljem

Kao odgovor na prvi problem istraživanja, analizirali su se odgovori sudionika/ca na posljednjem dijelu upitnika, koji je ispitivao osobno iskustvo sa seksualnim nasiljem. Analizirane su rodne razlike u ukupnom rezultatu na *Skali osobnog iskustva sa seksualnim nasiljem* te rodne razlike na pojedinačnim česticama skale. Postupci korišteni u analizama su t-test na nezavisnim uzorcima, hi-kvadrat test i deskriptivna analiza.

Za ispitivanje razlike u osobnom iskustvu sa seksualnim nasiljem kod muškaraca i žena, korišten je t-test za nezavisne uzorke. Na ukupnom rezultatu je, zbog narušene pretpostavke o homogenosti varijanci, proveden t-test s korigiranim stupnjevima slobode te je tako utvrđena i statistički značajna razlika (t (167) = -4.691, $p < .01$) između prosječnog ukupnog rezultata muškaraca (M = 20.9, SD = 4.36) i žena (M = 24.1, SD = 5.01), što ukazuje na više osobnog iskustva sa seksualnim nasiljem kod žena.

Nakon utvrđivanja razlike u osobnom iskustvu sa seksualnim nasiljem kod muškaraca i žena, provedbom hi-kvadrat testa utvrđene su statistički značajne rodne razlike u doživljavanju pojedinih oblika seksualnog nasilja jednom ili više puta tijekom života (Tablica 2.). Prikazana analiza omogućuje uvid u specifična ponašanja i oblike rodno uvjetovanog seksualnog nasilja.

Tablica 2. *Rodne razlike u doživljavanju seksualnog nasilja jednom ili više puta tijekom života*

Doživio/la sam:	Spol		$\chi 2$ ($Df = 2$)
	M	Ž	
Neprimjerene opaske seksualnog sadržaja	54.4%	84.3%	30.132**
Sugestivne poglede	78.2%	92.9%	13.429**
Sugestivne geste	73.9%	84.9%	
Nepoželjno dodirivanje	49%	74.3%	18.476**
Nepoželjno približavanje	66.3%	83.8%	13.174**
Neprikladne komentare o mojoj seksualnoj orijentaciji	15.3%	14.1%	
Neprikladno komentiranje mog izgleda	52.2%	76.7%	22.164**
Nametanje tema seksualne prirode u razgovoru	78.2%	77.8%	
Predlaganje seksualnog kontakta onda kada to nisam htio/htjela	28.2%	52.5%	15.164**
Pokušaj ostvarivanja seksualnog kontakta onda kada to nisam htio/htjela	22.9%	31.3%	
Seksualni odnos protiv moje volje	1.1%	7.6%	
Seksualni odnos iznuđen prijetnjom i/ili prisilom	1.1%	3.5%	

Napomena: ** $p <$ .01

Rezultati hi-kvadrat testa pokazuju da se muškarci i žene značajno razlikuju u čestini doživljavanja: neprimjerenih opaski seksualnog sadržaja, sugestivnih pogleda, nepoželjnog dodirivanja, nepoželjnog približavanja, neprikladnog komentiranja svog izgleda, predlaganja seksualnog kontakta onda kada to nisu htjeli/e. Sva navedena ponašanja u većoj mjeri jednom ili više puta tijekom života doživljavaju studentice nego studenti.

4.2. Ispitivanje razlika u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju

4.2.1. Rodne razlike u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju

Rodne razlike u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju ispitane su t-testom na nezavisnim uzorcima, i to na ukupnom rezultatu i na pojedinačnim česticama skale.

Tablica 3. *Rodne razlike u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju*

	Spol				
	M		Ž		*t*
	M	*SD*	*M*	*SD*	*(Df = 288 / 142)*
Seksualno nasilje nije čest problem u Hrvatskoj.	1.9	0.90	1.6	0.85	2.164*
Ponekad je žrtva sama kriva za seksualno nasilje.	2.0	1.11	1.3	0.76	5.452**
Prisiljavanje na pobačaj nije oblik seksualnog nasilja.	1.9	1.08	1.5	0.89	3.112**
Ponude seksualnog sadržaja treba shvatiti kao kompliment.	1.9	1.02	1.2	0.58	5.957**
Ukoliko se žena obuče provokativno, to znači da želi seksualni odnos.	1.7	1.05	1.2	0.63	4.128**
Često se žene pretvaraju da ne žele seks, iako to zapravo žele.	2.2	1.20	1.7	1.01	3.553**
Većina žrtava silovanja su promiskuitetne osobe.	1.7	1.01	1.2	0.57	4.694**
Većina silovanja događa se u mračnim i napuštenim ulicama, noću.	2.4	1.23	2.0	1.13	2.750**
Odbijanje korištenja kontracepcije protiv volje partnera/icenije seksualno nasilje.	2.1	1.00	1.6	0.93	4.365**
Osobe koje prijavljuju seksualno nasilje često lažu.	2.2	1.03	1.5	0.67	6.416**
Žene ponekad svojim ponašanjem mogu utjecati na to hoće li biti silovane.	2.5	1.18	1.7	0.98	5.716**
Ukoliko osoba pristane na seksualni odnos, no u međuvremenu se predomisli, nastavak tog odnosa nije silovanje.	1.6	1.01	1.3	0.63	3.083**
Ugovoreni dječji brakovi nisu oblik seksualnog nasilja.	1.5	0.84	1.2	0.49	4.175**
Ako žena svjesno i namjerno izaziva seksualnu reakciju muškarca, nema ga pravo odbiti.	1.4	0.76	1.2	0.57	2.328*
Ne bih mogao/la biti u vezi sa silovanom osobom, jer je oštećena.	1.9	1.26	1.6	0.95	2.672**
Siguran/na sam da se meni ne može dogoditi seksualno nasilje.	2.3	1.35	1.6	0.94	4.656**
Ukupan rezultat na *SMPSN*	47.2	12.04	37.6	9.15	6.802**

Napomena: *SMPSN* - Skala mitova i predrasuda o seksualnom nasilju, *$p < .05$,**$p < .01$

Provedbom t-testa za nezavisne uzorke utvrđena je statistički značajna razlika između prosječnog ukupnog rezultata muškaraca i žena na *Skali mitova i predrasuda o seksuanom*

nasilju, pri čemu se studenti u većoj mjeri slažu s česticama koje predstavljaju mitove i predrasude o seksualnom nasilju od studentica. Prosječni odgovori ženskih sudionica su značajno manji od prosječnih odgovora muških sudionika na 16 od ukupno 26 čestica, odnosno, žene su pokazivale statistički značajno manje slaganje s navedenim mitovima i predrasudama o seksualnom nasilju od muškaraca. U Tablici 3. prikazani su odgovori studenata i studentica na česticama *Skale mitova i predrasuda o seksualnom nasilju* na kojima postoji statistički značajna rodna razlika i ukupni rezultati na skali. Mogući raspon odgovora na svakoj čestici je 1-5, a na ukupnom rezultatu 26-130. Ukupan skalni rezultat na 26 čestica *Skali mitova i predrasuda o seksualnom nasilju* iznosi 1.81 za muškarce i 1.44 za žene, što znači da se muškarci u prosjeku ne slažu s mitovima i predrasudama o seksualnom nasilju iz *Skale mitova i predrasuda o seksualnom nasilju*, dok se žene uopće ne slažu s istim. Prosječni rezultati na česticama *Skale mitova i predrasuda o seksualnom nasilju* na kojima postoje rodne razlike (Tablica 3.) za muškarce variraju od 1.7 do 2.5, što znači da se oni s njima donekle ne slažu, dok ti rezultati za žene variraju od 1.2 do 2.0 te se one s njima uopće ili donekle ne slažu.

4.2.2. Razlike u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju s obzirom na osobno iskustvo s različitim oblicima seksualnog nasilja

Kako bi se istražile razlike u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju (ukupnom rezultatu na *Skali mitova i predrasuda o seksualnom nasilju*) s obzirom na osobno iskustvo s istim, za obradu podataka koristila se analiza varijance (ANOVA). Osobno iskustvo sa seksualnim nasiljem mjerilo se česticama koje označavaju određene oblike seksualnog nasilja, a razlika u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju ispitivala se između onih koji/e nikad nisu doživjeli/e neki od tih oblika nasilja i onih koji/e su ga doživjeli/e jednom ili više puta tijekom života.

Tablica 4. *Razlike u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju s obzirom na osobno iskustvo s različitim oblicima seksualnog nasilja*

	Doživio/la sam:						
	nikad		jednom/više puta				
	M	*SD*	*M*	*SD*	Srednji kvadrat	Suma kvadrata	*F (Df = 1/93/183)*
Neprimjerene opaske seksualnog sadržaja	43.6	1.62	38.9	1.14	290.586	290.586	2.86
Sugestivni pogledi	43.2	2.44	40.0	1.01	42.451	42.451	0.35
Sugestivne geste	41.6	1.78	40.0	1.08	3.134	3.134	0.03
Nepoželjno dodirivanje	40.8	1.38	40.2	1.25	1.346	1.346	0.01
Nepoželjno približavanje	39.4	1.76	41.0	1.09	128.938	128.938	1.06
Neprikladni komentari o mojoj seksualnoj orijentaciji	40.9	1.01	38.6	2.36	17.123	17.123	0.14
Neprikladno komentiranje mog izgleda	41.5	1.48	39.8	1.19	13.986	13.986	0.12
Nametanje tema seksualne prirode u razgovoru	39.7	1.69	40.9	1.11	137.680	137.680	1.13
Predlaganje seksualnog kontakta onda kada to nisam htio/htjela	41.6	1.21	39.1	1.46	82.576	82.576	0.68
Pokušaj ostvarivanja seksualnog kontakta onda kada to nisam htio/htjela	41.0	1.09	39.3	1.77	0.855	0.855	0.01
Seksualni odnos protiv moje volje	40.6	0.97	39.4	3.47	19.224	19.224	0.16
Seksualni odnos iznuđen prijetnjom i/ili prisilom	40.9	0.95	34.1	4.25	222.031	222.031	1.82
Interakcija					10130.950	108.935	0.89
Pogreška					22289.702	121.802	

Napomena: ** $p <$ .01, * $p <$ .05

Tablica 4. prikazuje rezultate analize varijance, koja je pokazala kako ne postoji statistički značajna razlika u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju s obzirom na osobno iskustvo s određenim oblicima seksualnog nasilja. Zaključno, studenti/ce koji/e nikad tijekom života nisu doživjeli/e neki od navedenih oblika seksualnog nasilja, ne razlikuju se statistički značajno u ukupnom rezultatu na *Skali mitova i predrasuda o seksualnom nasilju* od onih koji/e su te oblike doživjeli/e jednom ili više puta tijekom života.

4.2.3. Razlike u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju s obzirom na količinu odslušane edukacije o seksualnom nasilju na fakultetu

Na pitanja o količini odslušane edukacije o seksualnom nasilju, 19% studenata/ica odgovorilo je kako u sklopu svog fakultetskog obrazovanja nije uopće slušalo o ovoj temi. Većina studenata/ica (62.1%) na fakultetu je slušala manje od 5 sati edukacije o seksualnom nasilju. Prema odgovorima studenata/ica, u sklopu fakultetskog obrazovanja dovoljno znanja o seksualnom nasilju za rad u struci steklo je 35.9% njih, a njih 25.5% smatra kako im je fakultetsko obrazovanje pružilo dovoljno znanja za rad sa žrtvama seksualnog nasilja.

Kako bi se utvrdila potencijalna razlika u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju s obzirom na količinu odslušane edukacije na tu temu, za analizu podataka korištena je jednosmjerna analiza varijance (ANOVA). Količina odslušane edukacije o seksualnom nasilju izražena je u broju sati, tj. u 5 kategorija, a razlika u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju (ukupnom rezultatu na *Skali mitova i predrasuda o seksualnom nasilju*) ispitivala se između tih 5 grupa. Značajnost razlika između pojedinih grupa se analizirala Tukeyevim post-hoc testom.

Tablica 5. *Razlike u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju s obzirom na količinu odslušane edukacije o seksualnom nasilju na fakultetu*

	Broj sati	*N*	*M*	*SD*	Suma kvadrata	Srednji kvadrat	*F (Df = 4/285)*	Značajne razlike
Odslušana edukacija o seksualnom nasilju na fakultetu	0	55	42.2	1.48	1186.717	296.679	2.46*	2-5 – 10 ili više*
	manje od 2	58	40.7	1.44				
	2-5	67	43.1	1.34				
	6-9	47	39.6	1.60				
	10 ili više	63	37.5	1.38				
Pogreška					34342.097	120.499		

Napomena: *p < .05

Rezultati jednosmjerne ANOVA-e iz Tablice 5. pokazali su kako postoji statistički značajna razlika u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju s obzirom na količinu, odnosno broj sati odslušane edukacije o seksualnom nasilju na fakultetu. Statistički je značajna razlika između onih koji su slušali 2-5 sati i 10 ili više sati edukacije o seksualnom nasilju na fakultetu.

4.2.4. Razlike u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju s obzirom na studijsko usmjerenje

Odgovor na ovaj problem prikazan je deskriptivnim podacima odgovora studenata/ica različitih fakulteta na *Skali mitova i predrasuda o seksualnom nasilju*. Kako bi se utvrdila statistička značajnost razlika u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju kod studenata/ica različitih fakulteta, podaci su analizirani jednosmjernom analizom varijance. Razlike između studijskih grupa analizirane su Tukeyevim post-hoc testom.

Tablica 6. *Razlike u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju s obzirom na studijsko usmjerenje*

	N	*M*	*SD*	Suma kvadrata	Srednji kvadrat	*F* *(Df = 6/283)*	Značajne razlike
Mef	25	52.4	2.01				Mef - Pravo**
Pravo	45	43.0	1.50				Mef - Ufzg**
Ufzg	44	42.3	1.52				Mef - Krim**
Krim	68	41.7	1.22	6875.034	1145.839	11.317**	Mef - Psih**
Psih	38	37.3	1.63				Mef - Soc rad**
Soc rad	43	36.2	1.53				Mef – Soc ped**
Soc ped	27	32.7	1.94				Pravo - Soc ped**
							Pravo - Soc rad*
							Ufzg - Soc ped**
Pogreška				28653.779	101.250		Krim - Soc ped**

Napomena: Mef-Medicina, Ufzg-Učiteljski, Krim-Kriminalistika, Psih-Psihologija, Soc rad-Socijalni rad, Soc ped-Socijalna pedagogija, *$p < .05$, ** $p < .01$

Deskriptivni podaci iz Tablice 6. pokazuju kako studenti/ce medicine postižu najveći prosječni rezultat na *Skali mitova i predrasuda o seksualnom nasilju*, dok najmanji prosječni rezultat postižu studenti/ce socijalne pedagogije. Provedbom jednosmjerne analize varijance, utvrđena je statistički značajna razlika u prosječnom ukupnom rezultatu na *Skali mitova i predrasuda o seksualnom nasilju* kod studenata/ica različitih fakulteta.

5. RASPRAVA

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati znanja, iskustva i stavove o seksualnom nasilju kod studenata/ica čije su buduće struke usko povezane uz tu problematiku. Posljednje istraživanje na sličnu temu u Hrvatskoj provedeno je 2005. godine (Mamula i Komarić, 2005) te ovo istraživanje pruža uvid u trenutno stanje u ovom području. Istraživanje je provedeno, ne samo kako bi se stekao uvid u stavove, iskustva i znanja studenata/ica o seksualnom nasilju, već i kako bi se dobio uvid u količinu edukacije o seksualnom nasilju koja se provodi u sklopu fakulteta, a nužna je svakoj osobi koja će se jednog dana baviti ovom temom. Na temelju ranijih istraživanja, postavila se jasna hipoteza o rodnoj razlici u količini osobnog iskustva sa seksualnim nasiljem i istu smo ovim istražvanjem ponovo istražile. Drugi problem ovog istraživanja odnosi se na rodne razlike u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju te razlike s obzirom na osobno iskustvo s različitim oblicima seksualnog nasilja, educiranost o seksualnom nasilju i studijsko usmjerenje. Rezultati dobiveni ovim istraživanjem mogu dati smjernice za unaprjeđenje i obogaćenje sadržaja koji studenti/ice usvajaju tijekom fakultetskog obrazovanja te osvijestiti mitove i zablude koje se vežu uz problematiku seksualnog nasilja.

Prvi problem istraživanja bio je ispitati rodne razlike u osobnom iskustvu sa seksualnim nasiljem, a pripadajuća hipoteza bila je da studentice u većoj mjeri doživljavaju seksualno nasilje od studenata. Ova se hipoteza temelji na ranijim istraživanjima (Američko ministarstvo pravosuđa, 1997, Američko ministarstvo pravosuđa, 2000, Kelly, 2001, Mamula, 2011), koja pokazuju kako su žrtve seksualnog nasilja u velikoj većini slučajeva žene i to ponajviše u mlađoj odrasloj dobi. Rezultati su se podržali postavljenu hipotezu te se pokazalo kako su studentice doživile seksualno nasilje u značajno većoj mjeri od studenata. Daljnjom analizom specifičnih ponašanja koja su u istraživanju definirana kao seksualno nasilje, pokazalo se kako studentice značajno češće doživljavaju: neprimjerene opaske seksualnog sadržaja, sugestivne poglede, nepoželjno dodirivanje, nepoželjno približavanje, neprikladno komentiranje svog izgleda i predlaganje seksualnog kontakta onda kada to nisu htjele. Budući da je u istraživanju sudjelovao znatno manji broj studenata nego studentica, ove je rezultate potrebno uzeti sa zadrškom te pri ponovnom istraživanju ove hipoteze, uzorkom obuhvatiti podjednak broj muških i ženskih sudionika/ca.

Drugi problem istraživanja bio je ispitati razlike u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju s obzirom na rodnu pripadnost, osobno iskustvo s različitim oblicima seksualnog nasilja, količinu odslušane edukacije o seksualnom nasilju i studijsko usmjerenje.

Hipoteza o rodnim razlikama u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju je formirana na temelju rezultata prethodnih istraživanja (Ward, 1988, Lee i Cheung, 1991, Lonsway i Fitzgerald, 1994, Johnson, Kuck i Schander, 1997, White i Robinson Kurpius, 1999, Cotton, Farley i Baron, 2000, Xenos i Smith, 2001 i Jimenez i Abreu, 2003), koja ukazuju na to da muškarci u većoj mjeri podržavaju mitove i predrasude o seksualnom nasilju te okrivljuju žrtve i brane počinitelje. U skladu s navedenim istraživanjima, potvrđeno je kako studenti značajno više podržavaju mitove i predrasude o seksualnom nasilju od studentica. Mitovi i predrasude s kojima su se studenti značajno više slagali od studentica, uglavnom se odnose na okrivljavanje žrtve seksualnog nasilja te negativne stavove o njoj. Ovi nalazi mogu se objasniti Shaverovom (1970) Teorijom obrambenih atribucija, prema kojoj pripisivanje krivnje žrtvi silovanja ovisi o percipiranoj sličnosti sa žrtvom i percipiranoj vjerojatnosti osobe da će se njoj dogoditi slična viktimizacija u budućnosti (Grubb i Harrower, 2009). Naime, budući da su žrtve seksualnog nasilja u većini slučajeva žene, one se lakše identificiraju sa žrtvom te ju, sukladno tome, više brane i pokazuju pozitivnije stavove prema njoj (Ward, 1988, Lee i Cheung, 1991, White i Robinson Kurpius, 1999, Xenos i Smith, 2001 i Jimenez i Abreu, 2003). Muškarcima se, s druge strane, teže poistovjetiti sa žrtvom te ju samim time, u većoj mjeri okrivljavaju, a prema Lonsway i Fitzgerald (1995), muškarci mitove o silovanju koriste i kako bi opravdali muško seksualno nasilje, budući da je većina počinitelja upravo njihovog spola. Drugi dio mitova i predrasuda s kojima su se studenti značajno više slagali, odnose se na neprepoznavanje i minimaliziranje problema seksualnog nasilja. U istraživanju Otročak i Ženske sobe (Mamula i Komarić 2005), ispitivalo se i prepoznavanje manifestacije seksualnog nasilja, u čemu se pokazala statistički značajna rodna razlika, odnosno, studenti su u manjoj mjeri prepoznavali neko ponašanje kao seksualno nasilje od studentica. Posljednji mit o seksualnom nasilju s kojim su se studenti slagali značajno više od studentica je: *"Većina silovanja događa se u mračnim i napuštenim ulicama, noću".* Ova tvrdnja jedna je od sastavnica "Mita o pravom silovanju", odnosno skripta o silovanju, koji podrazumijeva da se seksualni napad događa u točno određenim situacijama te žrtvi i počinitelju pripisuje određene karakteristike. Iako ova tvrdnja nije točna, ona ima vrlo ozbiljne posljedice te utječe na to kako će sustav i ostatak društva tretirati žrtvu i

počinitelja u slučaju seksualnog nasilja. Na razmišljanje u skladu sa skriptom o silovanju, utječe i osobno iskustvo sa seksualnim nasiljem (Mamula i Komarić, 2005), što može bit razlog tome da studenti više podržavaju ovu tvrdnju od studentica.

Razlika u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju istraživala se i s obzirom na osobno iskustvo sa seksualnim nasiljem. Postavljena je hipoteza da se studenti/ce razlikuju u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju, ovisno o tome jesu li sami/e imali iskustva s određenim oblicima seksualnog nasilja. Teorijska podloga ove hipoteze je Teorija obrambenih atribucija (Shaver, 1970). Pretpostavljalo se kako se sudionici/e koji/e su doživjeli/e neki oblik seksualnog nasilja mogu lakše poistovjetiti sa žrtvom i u manjoj mjeri podržavaju određene mitove i predrasude o seksualnom nasilju. Suprotno početnoj hipotezi, pokazalo se kako ne postoji značajna razlika u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju s obzirom na osobno iskustvo s različitim oblicima seksualnog nasilja, odnosno doživljavanje određenih oblika seksualnog nasilja tijekom života. Studenti/ce koji/e nikad nisu doživjeli/e neki od oblika seksualnog nasilja iz *Skale osobnog iskustva sa seksualnim nasiljem*, ne razlikuju se značajno u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnim nasilju od onih koji/e su te oblike doživjeli/e jednom ili više puta tijekom života.

Treća razlika u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju istraživala se s obzirom na količinu odslušane edukacije o ovoj temi u sklopu fakultetskog obrazovanja. Količina edukacije mjerena je u kategorijama koje su predstavljale broj odslušanih sati edukacije. B.a.B.e. (2007, prema Mamula, 2011) u svom istraživanju stavova policijskih službenika prema žrtvama silovanja, ukazuju kako policijski službenici/e sa srednjom stručnom spremom i bez dodatnih edukacija za rad sa žrtvama, pokazuju najnegativnije stavove prema žrtvama silovanja. Najpozitivnije stavove pokazuju službenici/e s višim i visokim stupnjem obrazovanja koji su pohađali dodatne edukacije iz tematike nekog oblika rodno uvjetovanog nasilja. Ovakvi rezultati sugeriraju da edukacija zaista oblikuje stavove o seksualnom nasilju, te se očekivalo kako će ovo istraživanje pokazati da studenti/ce koji/e su slušali/e manje sati edukacije na temu seksualnog nasilja, u većoj mjeri podržavaju mitove i predrasude o seksualnom nasilju i obrnuto. Rezultati su pokazali kako postoji značajna razlika u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju s obzirom na broj sati edukacije na fakultetu. Ovi rezultati su djelomično u skladu s očekivanjima. Dodatno, obujam edukacije budućih stručnjaka o seksualnom nasilju je zaista malen te se čini

bitno spomenuti kako većina studenata/ica relevantnih fakulteta u sklopu faultetskog obrazovanja sluša 5 ili manje sati edukacije o seksualnom nasilju. Nadalje, manje od polovine ispitanih smatra da je na fakultetu steklo dovoljno znanja o seksualnom nasilju za rad u struci i za rad sa žrtvama seksualnog nasilja.

Posljednji dio ovog problema odnosio se na ispitivanje razlike u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju s obzirom na studijsko usmjerenje. Prethodna istraživanja Klemmack i Klemmack (1976) i Burt (1980) bavila su se ovim problemom i u njima se zanimanje pokazalo kao jedan od najjačih prediktora podržavanja mitova o seksualnom nasilju. Ova istraživanja pokazala su kako osobe sa zanimanjima višeg statusa (liječnici/e, odvjetnici/e itd.) manje podržavaju mitove o seksualnom nasilju i općenito imaju liberalnije stavove o ovoj temi. No, s druge strane, nalaz istraživanja Warda (1995) pokazuje kako čak 24% policajca, 11% odvjetnika i 6% liječnika misli da žene zapravo i nisu traumatizirane silovanjem. Također, uzorkom su obuhvaćeni/e uglavnom studenti/ce društvenog i humanističkog usmjerenja te su njihova buduća zanimanja uglavnom pomagačka, što bi također moglo utjecati na njihove stavove o seksualnom nasilju. Naime, kroz pomagačka zanimanja razvijaju se tolerancija i empatija te ti pojedinci imaju određeni vrijednosni sustav zbog kojega ih odabiru (Ljubin i Kamenov, 2004) te je opravdano pretpostaviti da će studenti/ce tih fakulteta u manjoj mjeri podržavati mitove i predrasude o seksualnom nasilju. Najveći prosječni rezultat na *Skali mitova i predrasuda o seksualnom nasilju* postigli/e su studenti/ce medicine i on nije osobito visok. Najmanji rezultat, koji ukazuje na podržavanje mitova i predrasuda o seksualnom nasilju u najmanjoj mjeri, postigli/e su studenti/ce socijalne pedagogije. Iako su istraživanjem otkrivene razlike u podržavanju mitova i predrasuda o seksualnom nasilju s obzirom na studijski smjer, vidljivo je kako ih u cjelini, studenti/ce relevantnih fakuleta generalno ne podržavaju, a zanimljivo bi bilo dublje istražiti ovu temu, uključujući kontrolnu grupu koju čine studenti/ce drugih fakulteta (nepomagačkih struka). Analizirajući ovu razliku na razini pojedinačnih čestica, neki su se rezultati pokazali zanimljivima. Primjerice, 11.8% studenata/ica kriminalistike smatra kako je ponekad žrtva sama kriva za seksualno nasilje. Nadalje, 25% studenata/ica kriminalistike, 24% medicine te 15.6% studenata/ica prava smatra kako žene ponekad svojim ponašanjem mogu utjecati na to hoće li biti silovane, a se 24% studenata/ica medicine smatra kako se žene često pretvaraju da ne žele seks, iako ga zapravo žele te da osobe koje prijavljuju seksualno nasilje često lažu. Ovakvi su podaci zabrinjavajući te ukazuju na to da su čak i osobe koje će se u

budućnosti vjerojatno raditi sa žrtvama seksualnog nasilja, sklone okrivljavanju i nevjerovanju žrtvi. Upravo su nerazumijevanje, nepovjerenje i okrivljavanje od strane stručnjaka, ono što vodi do ponovne viktimizacije žrtvi, produbljivanja traume seksualnog nasilja i samo-okrivljavanja (Kelly, 2001) te cijeli proces procesuiranja seksualnog nasilja čini mukotrpnim za žrtvu. Nadalje, stav koji je potencijalno opasan u radu u pravnom sustavu sa žrtvama seksualnog nasilja pokazuju studenti/ce prava, slažući se sa tvrdnjom da je svaka osoba sposobna odbiti seksualni odnos, bez obzira je li u tom trenutku pod utjecajem droge ili alkohola. Mamula i Komarić (2005) navode kako zemlje koje nude bolje educirane liječnike/ce o specifičnostima seksualnog nasilja te tretiraju žrtve s poštovanjem, privatnošću i sigurnošću, imaju veću stopu prijavljivanja slučajeva seksualnog nasilja. Naime, žrtvama je često zdravstvena ustanova prva postaja nakon doživljavanja seksualnog nasilja i iznimno je važno da se u tom trenutku ona osjeća zaštićeno, prihvaćeno i ohrabreno, kako bi mogla nastaviti borbu za pravdu i svoju psihološku i fizičku dobrobit. S druge strane, 12% studenata/ica medicine u ovom istraživanju slaže se oko toga da se neki čin ne može smatrati seksualnim nasiljem ukoliko ne uključuje fizički dodir, a jednako toliko njih izjavljuje kako nebi mogli/e biti u vezi sa silovanom osobom, jer je oštećena. Studenti/ce relevantnih fakulteta smatraju i kako se većina silovanja događa se u mračnim i napuštenim ulicama, noću, što je jedna od najčešćih zabluda vezanih uz rasprostranjenost seksualnog nasilja. Pojavnost ovakvih stigmatizirajućih stavova kod studenata/ica ukazuje na goruću potrebu za obogaćivanjem edukativnog sadržaja o seksualnom nasilju u sklopu njihovog fakultetskog obrazovanja, no i vanfakultetskih izvora edukacije o ovoj temi.

5.1. Metodološka ograničenja istraživanja i praktične implikacije

Instrument korišten u provedenom istraživanju konstruiran je isključivo za potrebe njegove provedbe te nije prethodno testiran na većem uzorku. Posljedično tome, pri provedbi istraživanja sudionici/e su iznosili neke nedoumice vezane uz pojedine čestice što ukazuje na potrebu za dodatnom operacionalizacijom pojedinih čestica. Također, prilikom analize podataka dobivenih istraživanjem, pojavile su se poteškoće u tumačenju rezultata, zbog svojstva pojedinih kategorijalnih varijabli. Budući da je svaki put lokacija ispitivanja bila drugačija, i prostorije su se međusobno razlikovale te nije svaki put bilo moguće osigurati primjeren razmak između studenata/ica pri ispunjavanju upitnika, što bi bilo važno, uzevši u obzir narav teme seksualnog nasilja. Neke karakteristike uzorka također su predstavljale ograničenja istraživanja pa je tako

prvotna namjera bila uzorkom obuhvatiti studente/ice završne godine fakulteta, no to je bilo gotovo nemoguće zbog malog broja obaveznih predavanja u posljednjem semestru studija. Velik dio istraživanjem obuhvaćenih fakulteta pohađaju većinom studentice, što je rezultiralo rodnim nerazmjerom sudionika/ca te je zasigurno utjecalo na rezultate. Osim prethodno navedenog nerazmjera, postoji i onaj s obzirom na studijsko usmjerenje. Naime, istraživanjem su obuhvaćene cijele studijske grupe koje su u tom trenutku prisustvovale na predavanju, a taj se broj razlikovao s obzirom na fakultet. Cijeli se upitnik temelji na metodi samoiskaza i postoji mogućnost da su ispitani bili neiskreni prilikom odgovaranja, zbog osjetljivosti teme istraživanja, poteškoća u dosjećanju ili iz nekog drugog razloga. Konačno, kako bi se mogli jasnije utvrditi stavovi i znanja studenata/ica relevantnih fakulteta o seksualnom nasilju, bilo bi korisno istraživanjem obuhvatiti i kontrolnu grupu studenata/ica drugih fakulteta.

Zaključno, rezultati ovog istraživanja ukazuju na nezadovoljavajuću razinu edukacije o seksualnom nasilju u sklopu relevantnih fakulteta. Studenti/ce smatraju da ih fakultetsko obrazovanje nije učinilo spremnima za rad u struci sa žrtvama seksualnog nasilja. Osim nedostatka edukacije na fakultetima, ovo je istraživanje otkrilo i stigmatizirajuće stavove o seksualnom nasilju kod studenata/ica relevantnih fakulteta, koji označavaju rizik od uzrokovanja ponovne viktimizacije žrtvi s kojima u profesionalnom okruženju mogu doći u doticaj. Ovi bi rezultati trebali ukazati na potrebu za obogaćivanjem edukacijskog programa unutar relevantnih fakulteta te intenzivnijim radom na osvještavanju i senzibiliziranju studenata/ica za temu seksualnog nasilja. U budućim bi istraživanjima bilo korisno ispitati razliku u stavovima i znanjima o seksualnom nasilju između studenata/ica ovih i drugih fakulteta, čije područje nije usko vezano uz problematiku seksualnog nasilja. Potvrđujući prethodna istraživanja o seksualnom nasilju, i ovim se pokazalo kako je ono rodno uvjetovano, odnosno kako postoji rodna razlika u stavovima i iskustvima sa seksualnim nasiljem. Sukladno tome, potrebno je intenzivno raditi na senzibiliziranju i educiranju pripadnika muškog spola o seksualnom nasilju te učiniti edukacijske programe rodno osjetljivima. Konačno, i ovim se istraživanjem pokazala visoka stopa doživljavanja različitih oblika seksualnog nasilja, a poglavito seksualnog uznemiravanja, kod studenata/ica, što je također relevantno za rad nadležnih institucija koje se bave procesuiranjem seksualnog nasilja.

6. ZAKLJUČAK

Ovim su se istraživanjem ispitivala znanja, stavovi i iskustva studenata i studentica prava, medicine, kriminalistike, psihologije, socijalne pedagogije, socijalnog rada i Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu o seksualnom nasilju. Rezultati su potvrdili one ranijih istraživanja kako studentice u većoj mjeri doživljavaju seksualno nasilje od studenata, a razne oblike seksualnog uznemiravanja doživio je velik broj studenata i studentica. Nadalje, studenti značajno više podržavaju mitove i predrasude o seksualnom nasilju od studentica. Mitovi i predrasude s kojima su se studenti značajno više slagali, uglavnom se odnose na okrivljavanje žrtve seksualnog nasilja te negativne stavove o njoj, što je također u skladu s prijašnjim istraživanjima na ovu temu. Što se tiče edukacije o seksualnom nasilju u sklopu relevantnih fakuteta, njen je obujam zaista malen te se u prve četiri godine fakulteta ona uglavnom provodi manje od 5 sati. Studenti/ce smatraju kako na fakultetu nisu dobili/e dovoljno edukacije o seksualnom nasilju i osjećaju se nespremno za rad sa žrtvama seksualnog nasilja. Studenti/ce socijalne pedagogije u najmanjoj mjeri podržavaju mitove i predrasude o seksualnom nasilju, a studenti/ce medicine u najvećoj.

7. LITERATURA

Američko ministarstvo pravosuđa (2000). *Sexual Assault of Young Children as Reported to Law Enforcement*. Washington, D.C.

Američko ministarstvo pravosuđa (1997). *Sex Offenses and Offenders*. Washington, D.C.

Aronson, E., Wilson, T.D., Akert, R.M. (2005). *Socijalna psihologija.* Zagreb: Mate.

Basow, S., A. i Minieri, A. (2011). "You Owe Me": Effects of Date Cost, Who Pays, Participant Gender, and Rape Myth Beliefs on Perceptions of Rape. *Journal of Interpersonal Violence, 26*(3), 479-497.

Bebbington, P., Jonas, S., Kuipers, E., King, M., Cooper, C., Brugha, T., Meltzer, H., McManus, S. i Jenkins, R. (2011). Childhood sexual abuse and psychosis: data from a cross-sectional national psychiatric survey in England. *The British Journal of Psychiatry, 199*(1), 29-37.

Benson, D., J. i Thomson, G., E. (1982). Sexual Harassment on a University Campus: The Confluence of Authority Relations, Sexual Interest and Gender Stratification. *Social Problems,29*(3), 236-251.

Bohner, G., Jarvis, C., I., Eyssel, F. i Siebler, F. (1998). The causal impact of rape myth acceptance on men's rape proclivity: Comparing sexually coercive and noncoercive men. *European Journal of Social Psychology, 35,* 819–828.

Bonacci Skenderović, D. (2005). Muškarci žrtve seksualnog nasilja. U M. Mamula i N. Komarić (ur.), *Seksualno nasilje – teorija i praksa* (str. 19-20). Zagreb: Ženska soba.

Brownmiller, S. (1975). *Against Our Will: Men, Women and Rape.* New York: Bantam Books.

Burt, M.R. (1980). Cultural myths and supports for rape. *Journal of Personality and Social Psychology, 38*(2), 217-230.

Campbell, R., Sefl, T., Clark, M. L. i Ahrens, C. E. (2003). The relationship between adult sexual assault and prostitution: An exploratory analysis. *Violence and Victims, 18*(3), 299-317.

Cotton, A., Farley, M. i Baron, R. (2000). Attitudes toward prostitution and accpetance of rape myths. *Journal of Applied Social Psychology, 32*(9), 1790 – 1796.

Coumarelos, C., Allen, J. (1996). Predicting Violence Against Women: the 1996 Women's Safety Survey. *Crime and Justice Bulletins, 42,* 2-24.

Creamer, M, C., Burgess, P i McFarlane, A, C. Post-traumatic stress disorder: findings from the Australian National Survey of Mental Health and Well-being. *Psychological Medicine, 31*(7), 1237-1247.

Davison, G.C., Neale, J.M. (2002). *Psihologija abnormalnog doživljavanja i ponašanja*. Jasterabrsko: Naklada Slap.

Davies, M, Pollard, P. i Archer, J. (2006). Effects of perpetrator gender and victim sexuality on blame toward male victims of sexual assault. *The Journal of Social Psychology, 146*(3), 275-291.

Dietz, S., R., Littman, M. i Bentley, B., J. (1984). Attribution of responsibility for rape: The influence of observer empathy, victim resistance, and victim attractivness. *Sex Roles, 10*, 261-280.

Ferrão, M., C. i Gonçalves, G. (2015). Rape Crimes Reviewed: The Role of Observer Variables in Female Victim Blaming. *Psychological Thought,8*(1), 47–67.

Feiring, C. i Taska, L., S. (2005). The Persistence of Shame Following Sexual Abuse: A Longitudinal Look at Risk and Recovery. *Child Maltreatment, 10*(4).

Finch, E. i Munro, V., E. (2004). Juror Stereotypes And Blame Attribution In Rape Cases Involving Intoxicants: The Findings of a Pilot Study. *The British Journal of Criminology, 45*(1), 25–38.

Franiuk, R., Seefelt, J., L., Cepress, S. L. i Vandello, J.,A. (2008). Prevalence and Effects of Rape Myths in Print Journalism. *Violence Against Women, 14*(3), 287-309.

Grubb, A., R. i Bruggen, M. (2014). A review of the literature relating to rape victim blaming: An analysis of the impact of observer and victim characteristics on attribution of blame in rape cases. *Aggression and Violent Behavior, 19*(5), 523-531.

Grubb, A., R. i Harrower, J. (2009). Understanding attribution of blame in cases of rape: An analysis of participant gender, type of rape and perceived similarity to the victim.*Journal of Sexual Aggression, 15*(1), 63 – 81.

Hodžić, A. (2007). *Nasilje ne prolazi samo od sebe : izvještaj o istraživanju rodno uvjetovanog nasilja u adolescentskim vezama u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Cesi.

Jewkes, R. i Abrahams, N. (2002). The epidemiology of rape and sexual coercion in South Africa: an overview. *Social Science and Medicine, 55*,1231–124.

Jewkes, R., Sen, P. i Garcia-Moreno, C. (2002). Sexual Violence. U: Krul, E., G. (ur.). *World Report on Violence and Health.* Geneva: World Health Organization, 149.

Jimenez, J., A. i Abreu, J., M. (2003). Race and sex effects on attitudinal perceptions of acquaintance rape. *Journal of Counseling Psychology,50*, 252-256.

Johnson, B.E., Kuck, D.C., Schander, P.R. (1997). Rape myth acceptance and sociodemographic characteristics: A multidimensional analysis. *Sex Roles, 36*, 693-707.

Jordan, J. (2001). Worlds apart? Women, Rape and the Police Reporting Process. *The British Journal of Criminology, 41*, 679-706.

Kelly, L. (2001). *Routes to (in)justice: a research review on the reporting, investigation and prosecution of the rape cases*. London: Child and Woman Abuse Studies Unit. University of North London.

Kelly, L. i Regan, L. (2001). *Rape: The Forgotten Issue. A European Attrition and Networking Study.* London: Child and Woman Abuse Studies Unit. University of North London.

Kilpatrick,D., G., Best, C., L., Veronen, L., J., Amick, A., E., Villeponteaux, L., A. i Ruff, G., A. (1985). Mental health correlates of criminal victimization: A random comunity survey.*Journal of Consulting and Clinical Psychology, 53*(6), 866-873

Klemmack, S.H., Klemmack, D.L. (1976). The social definition of rape. U M. Walker i S. Brodsky (ur). *Sexual assults.* Lexington: Mass.

Lee, H., B. I Cheung, F., M. (1991). The attitudes toward rape victims scale: Reliabilty and validity in a Chinese context. *Sex Roles, 24*, 599-603.

Lievore, D. (2003). *Non-reporting and hidden recording of sexual assault: An international review.* Canberra: Office of the Status of Women, Department of the Prime Minister and Cabinet.

Ljubin, T. (2004). Utjecaj spola na formiranje impresije o žrtvi silovanja. *Kriminologija i socijalna integracija, 12*, 13-18.

Ljubin, T., Kamenov, Ž. i Vurnek, M. (2004). Mjerenje stavova prema žrtvama silovanja: Modifikacija Fieldove skale stavova prema silovanju. *Ljetopis Studijskog centra socijalnog rada,11*(2), 271-288.

Ljubin, T., Kamenov, Ž. (2004). Podržavanje mitova o silovanju među studentima: Razlike po spolu i studijskom usmjerenju. *Socijalna psihijatrija, 32*(2), 58-65.

Lonsway, K., A. i Fitzgerald, L., F. (1995). Attitudinal antecedents of rape myth acceptance: A theoretical and empirical reexamination. *Journal of Personality and Social Psychology, 68*(4), 704-711.

Lonsway, K., A. i Fitzgerald, L., F. (1994). Rape myths: In review. *Psychology of Women Quarterly, 18*, 133 – 164.

Mamula, M. (2017). Seksualno zlostavljanje – posljedice na seksualno zdravlje. U: Mrduljaš-Đujić, N. (ur.), *Osnove seksualne medicine*. Split: Naklada Redak, 137-149.

Mamula, M. (2011). *Seksualno nasilje u Hrvatskoj 2000.-2010*. Zagreb: Ženska soba.

Mamula, M. (2005). Definicija seksualnog nasilja. U M. Mamula i N. Komarić (ur.), *Seksualno nasilje – teorija i praksa* (str. 9-24). Zagreb: Ženska soba.

Mamula, M. (2005). Rasprostranjenost seksualnog nasilja. U M. Mamula i N. Komarić (ur.), *Seksualno nasilje – teorija i praksa*(str. 25-30). Zagreb: Ženska soba.

Mamula, M. (2005). Neprijavljivanje seksualnog nasilja. U M. Mamula i N. Komarić (ur.), *Seksualno nasilje – teorija i praksa* (str. 31-44). Zagreb: Ženska soba.

Mamula, M. i Komarić, N. (2005). *Seksualno nasilje – teorija i praksa.* Zagreb: Ženska soba.

McElroy, E., Lewis, T., Harlaar, N. i Runyan, D. (2016). Does the impact of child sexual abuse differ from maltreated but non-sexually abused children? A prospective examination of

the impact of child sexual abuse on internalizing and externalizing behavior problems. *Child Abuse and Neglect, 51*, 31-40.

Miller, A. K., Markman, K. D. i Handley, I. M. (2007). Self-blame among sexual assault victims prospectively predicts revictimization: A perceived sociolegal context model of risk. *Basic and Applied Social Psychology, 29*(2), 129-136.

Ministarstvo unutarnjih poslova (2017). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultatat rada u 2016. godini.* Pribavljeno 10.05.2018. s adrese: http://stari.mup.hr/UserDocsImages/statistika/2016/Pregled%20sigurnosnih%20pokazatelja%20u%202016.%20godini.pdf

Norris, J. i Cubbins, L., A. (1992). Dating, Drinking, And Rape: Effects of Victim's and Assailant's Alcohol Consumption on judgments of Their Behavior and Traits. *Psychology of Women Quarterly, 16,* 179-191.

Otročak, D.(2005). Stavovi i znanja apsolvenata/ica relevantnih fakulteta o seksualnom nasilju. U M. Mamula i N. Komarić (ur.), *Seksualno nasilje – teorija i praksa* (str. 174-191). Zagreb: Ženska soba.

Parkinson, D. (2008). *Raped by a partner: Nowhere to go; no-one to tell*. Wangaratta: Women's Health Goulburn North East.

Pavković, M. (2008). *Vjerovanje u pravedan svijet i religioznost kao odrednice prihvaćanja mitova o silovanju.* Zagreb: Odsjek za psihologiju Hrvatskih studija u Zagrebu.

Payne, D., L., Lonsway, K., A. i Fitzgerald, L., F. (1999). Rape Myth Acceptance: Exploration of Its Structure and ItsMeasurement Using the Illinois Rape Myth Acceptance Scale.*Journal of Research in Personality, 33*, 27–68.

Shaver, K., G. (1970). Defensive Attribution: Effects of Severity and Relevance on the Responsibility Assigned for an Accident. *Journal of Personality and Social Psychology, 14*(2), 101-113.

Sinclair, H.C. i Bourne, L.E. (1998). Cycle of blame or just world. Effects of legal verdicts on gender patterns in rape myth acceptance and victim empathy. *Psychology of Women Quarterly, 22*, 575 – 588.

Snipes, Calton, Green, Perrin i Benotsch (2017). Rape and Posttraumatic Stress Disorder (PTSD): Examining the Mediating Role of Explicit Sex-Power Beliefs for Men Versus Women, *Journal of Interpersonal Violence*, *32*(16), 2453 –2470.

Struckman-Johnson, C. i Struckman-Johnson, D. (1992). Acceptance of male rape myths among college men and women. *Sex Roles, 27*, 85-100.

Temkin, J. (1997). PLUS ÇA CHANGE: Reporting Rape in the 1990s. *British Journal of Criminology*, *37*(4), 507-528.

Thompson, V., S. i West, S., D. (1992). Attitudes of Africam American adults toward treatment in cases of rape. *Community Mental Health Journal*, *28*(6), 531-536.

Tjaden, P. i Thoeness, N. (2000). Prevalence and Consequences of Male-to-female and Female-to-maleIntimate Partner Violence as Measured by the National Violence AgainstWomen Survey. *Violence Against Women,142*(6).

Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH (2014). *Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja.* Zagreb: Biblioteka ONA.

Wall, L. (2012). *The many facets of shame in intimate partner sexual violence.* Melbourne: AIFS.

Ward, T. i Siegert, R., J. (2002): Toward a comprehensive theory of child sexual abuse: A theory knitting perspective. *Psychology, Crime & Law,8*(4), 319-351.

Ward, C. (1995). *Attitudes toward rape: Feminist and social psychological perspectives*. London: Sage, Ltd.

Ward, C. (1988). The attitudes toward rape victims scale. *Psychology of Women Quarterly*, *12*, 127-146.

Weiss, K., G. (2010). Too ashamed to report: Deconstructing the shame of sexual victimisation. *Feminist Criminology, 5*(3), 286–310.

White, B., H. i Robinson Kurpius, S., E. (1999). Attitudes toward rape victims: Effects of gender and professional status. *Journal of Interpersonal Violence, 14*, 989-995.

Svjetska zdravstvena organizacija, Panamerička zdravstvena organizacija (2012). *Understanding and addressing violence against women.* Pribavljeno 10. 05. 2018. s adrese: http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/77434/WHO_RHR_12.37_eng.pdf?sequence=1

Svjetska zdravstvena organizacija (2002). *World report on violence and health.* Geneva.

Xenos, S. I Smith, D. (2001). Perceptions of rape and sexual assault among Australian adolescents and young adults. *Journal of Interpersonal Violence*, *16*(11), 1103-1119.

Prilog 1. Upitnik korišten u istraživanju

Poštovani/a,

pred Vama se nalazi upitnik kojim ispitujemo Vaše stavove o seksualnom nasilju.Upitnik se koristi za izradu diplomskog rada studentice Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Lane Slavikovski, pod mentorstvom dr. sc. Maje Mamule. Sudjelovanje u ovom istraživanju je dobrovoljno, što znači da u bilo kojem trenutku možete odustati od ispunjavanja. Također, Vaši će odgovori biti u potpunosti anonimni te će se podaci analizirati isključivo na grupnoj razini. Nastavak ispunjavanja upitnika smatra se Vašim pristankom na sudjelovanje u istraživanju. Molimo Vas da na pitanja odgovarate iskreno i na temelju vlastitog iskustva.

Hvala Vam na sudjelovanju!

1. Dob: _____

2. Spol:_____

3. Godina fakulteta:_____

Zaokružite jedan od ponuđenih odgovora:

4. U koju kategoriju spada Vaše mjesto odrastanja?

a) selo
b) mali ili srednje veliki grad (do 70 000 stanovnika)
c) veliki grad (preko 70 000 stanovnika)

5. Kako biste opisali odgoj u Vašoj obitelji?

a) konzervativan
b) ponekad liberalan, ponekad konzervativan
c) liberalan

6. Jeste li odgajani u vjerskom duhu?

a) ne b) da, no više formalno c) da, u potpunosti

Molimo Vas da zaokružite u kojoj mjeri se slažete sa svakom od navedenih tvrdnji na skali od 1 do 5:

	Nimalo se ne slažem	*Donekle se ne slažem*	*Niti se slažem, niti se ne slažem*	*Donekle se slažem*	*U potpunosti se slažem*
7. Smatram kako je znanje o seksualnom nasilju bitno za moju struku.	1	2	3	4	5
8. U sklopu fakultetskog obrazovanja, stekao/la sam dovoljno znanja o seksualnom nasilju za rad u struci.	1	2	3	4	5
9. U sklopu fakultetskog obrazovanja, stekao/la sam dovoljno znanja o tome kako pristupiti žrtvi seksualnog nasilja.	1	2	3	4	5

Procijenite i simbolom „X“ označite prazne kućice pored tvrdnje koja vrijedi za Vas:

	nisam slušao/la	manje od 2 sata	2 - 5 sati	6 – 9 sati	10 ili više sati
10. U sklopu fakultetskog obrazovanja, slušao/la sam predavanja o temi seksualnog nasilja.					
11. Izvan fakulteta, slušao/la sam predavanja (ili neki drugi oblik edukacije) o temi seksualnog nasilja.					

12. Ukoliko ste učili o seksualnom nasilju izvan fakulteta, molimo navedite tko je organizirao tu edukaciju:

_____

_____

Molimo Vas da zaokružite u kojoj mjeri se slažete sa svakom od navedenih tvrdnji na skali od 1 do 5:

		Nimalo se ne slažem	*Donekle se ne slažem*	*Niti se slažem, niti se ne slažem*	*Donekle se slažem*	*U potpunosti se slažem*
13.	**Seksualno nasilje nije čest problem u Hrvatskoj.**	1	2	3	4	5
14.	**Jedini stvarno ozbiljan oblik seksualnog nasilja je silovanje.**	1	2	3	4	5
15.	**Ponekad je žrtva sama kriva za seksualno nasilje.**	1	2	3	4	5
16.	**Prisiljavanje na pobačaj nije oblik seksualnog nasilja.**	1	2	3	4	5
17.	**Ponude seksualnog sadržaja treba shvatiti kao kompliment.**	1	2	3	4	5
18.	**Ukoliko se žena obuče provokativno, to znači da želi seksualni odnos.**	1	2	3	4	5
19.	**Često se žene pretvaraju da ne žele seks, iako to zapravo žele.**	1	2	3	4	5
20.	**Većina žrtava silovanja su promiskuitetne osobe.**	1	2	3	4	5
21.	**Mnogo žena podsvjesno želi biti silovano, zbog čega se same dovode u takve situacije.**	1	2	3	4	5
22.	**Većina silovanja događa se u mračnim i napuštenim ulicama, noću.**	1	2	3	4	5
23.	**Počinitelj seksualnog nasilja je najčešće osoba nepoznata žrtvi.**	1	2	3	4	5
24.	**Silovatelje je lako identificirati: to su luđaci koje je lako uočiti po izgledu i ponašanju.**	1	2	3	4	5
25.	**Neželjeni seksualni odnos u vezi/braku ne**	1	2	3	4	5

	može se smatrati seksualnim nasiljem.					
26.	**Odbijanje korištenja kontracepcije protiv volje partnera/icenije seksualno nasilje.**	1	2	3	4	5
27.	**Ako osoba nije fizički ozlijeđena, malo je vjerojatno da je bila silovana.**	1	2	3	4	5
28.	**Silovanje je uvijek rezultat izuzetno jake seksualne želje koja se ne može kontrolirati.**	1	2	3	4	5
29.	**Osobe koje prijavljuju seksualno nasilje često lažu.**	1	2	3	4	5
30.	**Žene ponekad svojim ponašanjem mogu utjecati na to hoće li biti silovane.**	1	2	3	4	5
31.	**Muškarci ne mogu biti žrtve seksualnog nasilja.**	1	2	3	4	5
32.	**Neki čin se ne može smatrati seksualnim nasiljem ako ne uključuje fizički dodir.**	1	2	3	4	5
33.	**Ukoliko osoba pristane na seksualni odnos, no u međuvremenu se predomisli, nastavak tog odnosa nije silovanje.**	1	2	3	4	5
34.	**Ugovoreni dječji brakovi nisu oblik seksualnog nasilja.**	1	2	3	4	5
35.	**Svaka je osoba sposobna odbiti seksualni odnos, bez obzira na to je li u tom trenutku pod utjecajem nekog opojnog sredstva (droge ili alkohola).**	1	2	3	4	5
36.	**Ako žena svjesno i namjerno izaziva seksualnu reakciju muškarca, nema ga pravo odbiti.**	1	2	3	4	5
37.	**Ne bih mogao/la biti u vezi sa silovanom osobom, jer je oštećena.**	1	2	3	4	5
38.	**Siguran/na sam da se meni ne može dogoditi seksualno nasilje.**	1	2	3	4	5

Molimo Vas da simbolom „X“ označite prazne kućice kraj onih ponašanja koje ste iskusili tijekom života:

		Nikad	*Jednom*	*Više puta*
39.	**Neprimjerene opaske seksualnog sadržaja**			
40.	**Sugestivne poglede**			
41.	**Sugestivne geste**			
42.	**Nepoželjno dodirivanje**			
43.	**Nepoželjno približavanje**			
44.	**Neprikladne komentare o mojoj seksualnoj orijentaciji**			
45.	**Neprikladno komentiranje mog izgleda**			
46.	**Nametanje tema seksualne prirode u razgovoru**			
47.	**Predlaganje seksualnog kontakta onda kada to nisam htio/htjela**			
48.	**Pokušaj ostvarivanja seksualnog kontakta onda kada to nisam htio/htjela**			
49.	**Seksualni odnos protiv moje volje**			
50.	**Seksualni odnos iznuđen prijetnjom i/ili prisilom**			

Ako imate dodatnih pitanja vezanih uz istraživanje, možete se javiti na mail: **istrazivanje.sosz@gmail.com** ili **zenska.soba@zenskasoba.hr**.

Ukoliko želite s nekim razgovarati, možete se javiti u **Centar za žrtve seksualnog nasilja** na mail: **savjetovaliste@zenskasoba.hr** ili na broj telefona: **01 6119 444**.

Hvala Vam na sudjelovanju!